

Rapport 2009:13

Otillåten påverkan mot åklagare och domare

brå

brottsförebyggande rådet

Otillåten påverkan mot åklagare och domare

Rapport 2009:13

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm
Telefon 08-690 91 90, fax 08-690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se

Författare: Johanna Skinnari, Lars Korsell

Omslag: Ylva Hellström

Omslagsillustration: Kenneth Andersson "Hommage à Honoré Daumier"

Tryck: Edita Norstedts Västerås 2009

© Brottsförebyggande rådet 2009

ISSN 1100-6676

ISBN 978-91-86027-31-5

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	7
Inledning	12
Syfte och frågeställningar	12
Disposition	13
Metod	14
Webbenkät	14
Seminarium	17
Yrkesrollen har betydelse för otillåten påverkan	18
Åklagaren – en synlig individ som väcker åtal	18
Domare i tingsrätt – en neutral person sent i rättskedjan	19
Länsrättsdomaren – skriftväxling från skrivbordet	20
Andelen utsatta åklagare och domare	21
Otillåten påverkan utbredd, men sker inte var dag	24
Var och när sker påverkan, vem ligger bakom?	26
Hur och var framförs påverkansförsöken enligt tidigare studier?	26
Resultat: Påverkan sker på arbetsplatsen	27
Påverkare som identifierats i tidigare forskning	32
Resultat om påverkare	33
Konsekvenser av otillåten påverkan	37
Konsekvenser enligt tidigare forskning	37
Konsekvenser enligt enkäten	39
Utblick Finland	43
Delvis samma former av otillåten påverkan i Finland	43
Kriminella gäng och nätverk påverkar i Sverige	44
Påverkan mot finska åklagare något senare i processen	46
Slutsatser	47
Otillåten påverkan mot åklagare	47
Otillåten påverkan mot domare	48
Otillåten påverkan i rättsprocessen	49
Förebyggande och lindrande åtgärder	51
Referenser	56

Bilagor	59
Bilaga 1. Enkätbrevet	59
Bilaga 2. Webbenkäten	61
Bilaga 3. Ålders- och könsfördelning bland åklagare och domare	71
Bilaga 4. Svarsfrekvens i den finska undersökningen	72

Förord

I november 2007 detonerar en sprängladdning i Trollhättan och förstör dörren till en åklagares radhus, och splitter far in i bostaden. Dådet sätts i samband med de mål som åklagaren arbetar med och som riktar sig mot olika kriminella gäng (Korsell 2008). Efter attentatet i Trollhättan blir en annan åklagares bostad beskjutet, denna gång i Malmö (DN 2008). Ingen av åklagarna blir skadad.

Båda fallen är ovanliga händelser som inte säger mycket om en åklagares vardag. Men det är inte samma sak som att åklagare undgår att utsättas för otillåten påverkan. I själva verket är åklagare en av de yrkesgrupper inom rättsväsendet som löper störst risk att drabbas av hot och trakasserier (Brå 2005:18).

Även om domarnas utsatthet inte är lika omtalad och diskuterad som åklagarnas finns exempel på uppmärksammade fall av hot och skadegörelse mot domare (DN 2005, SR 2007). När e-postadresserna till denna undersökning skulle hämtas in från en länsrätt berättade en säkerhetsansvarig om hur de blivit restriktiva med att lämna ut uppgifter efter en tidigare incident då en vänsterextremistisk gruppering lade ut uppgifter om domare på sin hemsida.

För att kunna förstå åklagares och domares vardag får vi lämna de mest dramatiska händelserna med sprängattentat, beskjutningar och skadegörelse och vidga perspektivet till de hot och trakasserier som drabbar åtskilliga personer i deras myndighetsutövning. Syftet med denna undersökning är att kartlägga otillåten påverkan mot domare och åklagare. Denna kunskap ska sedan användas för att förebygga och lindra påverkan.

Forskningen ingår i Brå:s forskningsprogram om otillåten påverkan och har genomförts med medel från Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NSfK), Brottsförebyggande rådet (Brå) och det finska forskningsinstitutet HEUNI (Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksam i samband med Förenta Nationerna, European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations). Vissa jämförelser görs med domares och åklagares situation i Finland, där en motsvarande rapport tas fram. Skälet till att jämförelsen sker mellan Sverige och Finland är att det gjorts liknande studier i de båda länderna tidigare och att länderna har en liknande rättsordning.

Rapporten är skriven av utredaren Johanna Skinnari under ledning av jur. dr Lars Korsell vid Brå:s Enhet för forskning om ekonomisk och organiserad brottslighet. Enkätundersökningen har administrerats av specialforskaren Mika Junninen och direktören Kauko Aromaa på HEUNI, och uppgifter från den finska undersökningen har tagits fram med hjälp av dem. Utredarna Linda Weding och Kajsa Eliasson vid Brå har varit behjälpliga med enkäten respektive seminariet som anordnades inom ramen för projektet.

Brå vill tacka följande personer som på olika sätt bistått oss i undersökningen: Anders Brisfjord, säkerhetshandläggare, Åklagarmyndigheten, Carina Brzezinska, säkerhetshandläggare, Domstolsverket, Fredrik Holmberg, planeringsdirektör, Ekobrottsmyndigheten, Anita Kihlström Svensson, säkerhetschef, Domstolsverket, Eva-Lisa Lennstrand, informationschef, Ekobrottsmyndigheten, Peter Lundkvist, vice chefsåklagare vid åklagaravdelningen vid Riksåklagarens kansli, Göran Nilsson, chefsrådmann, Stockholms tingsrätt, Marie-Louise Pettersson, kammaråklagare, Södertörns åklagarkammare, en representant från Säkerhetspolisen, Mikael Svensson, säkerhetschef, Åklagarmyndigheten, Håkan Åberg, rådmann, Länsrätten i Stockholm och Mats Åhlund, överåklagare, Ekobrottsmyndigheten.

Slutligen vill vi också tacka direktören Kauko Aromaa vid HEUNI och professor Per-Ole Träskman vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet som varit vetenskapliga granskare till rapporten. Interna granskare har varit utredarna Patrik Baard, Olle Westlund och Jonas Norin Östin, juristen Saadia Aitattaleb, enhetsrådet Daniel Vesterhav, enhetschefen Stina Holmberg, praktikanten Ingrid Schmidt och projektledaren Åsa Hasth.

Stockholm i juni 2009

Jan Andersson
Generaldirektör

Lars Korsell
Enhetschef

Sammanfattning

Otillåten påverkan mot åklagare och domare

I denna rapport har otillåten påverkan mot åklagare och domare undersökts. Med otillåten påverkan menas trakasserier, hot, skadegörelse, våld och korruption som sker i syfte att utöva inflytande på myndighetsutövningen. Det är med andra ord inte vilka hot och trakasserier som helst, utan åklagarna och domarna har tillfrågats endast om de händelser som enligt deras uppfattning syftat till att påverka deras tjänsteutövning.

Det kan, men behöver inte, röra sig om gärningar som är straffbara. Tvärtom visar rapporten, i enlighet med tidigare forskning, att även subtila och icke straffbara påverkansformer förekommer i stor utsträckning. De kan bestå av allt från subtila hot i telefon till att genom kroppsspråk och blickar markera sin närvaro både utanför myndighetspersonens arbetsplats och hem. Dessa metoder betecknas som trakasserier. Sådana metoder används inte sällan av aktörer som uppfattas ha stor kapacitet, som olika former av kriminella gäng och nätverk.

Studien bygger på en webbenkät som riktades till samtliga åklagare vid Åklagarmyndigheten (härefter ÅM) och Ekobrottsmyndigheten (härefter EBM), och samtliga domare i tingsrätt och länsrätt. Den totala svarsfrekvensen var 63 procent, (totalt 1 096 personer). Till detta kommer att seminarier hållits med personer (säkerhetsansvariga och domare och åklagare från ”fältet”) från aktuella myndigheter. En liknande undersökning har genomförts i Finland, vilket möjliggör vissa jämförelser mellan länderna.

Otillåten påverkan handlar främst om trakasserier och hot

Även om enstaka fall av skadegörelse, våld och korruption förekommer handlar otillåten påverkan mot domare och åklagare i första hand om trakasserier och hot. Trakasserier är den enskilt vanligaste påverkansformen för både domare och åklagare. Mellan 9 och 11 procent av EBM:s åklagare, tingsrättsdomare och länsrättsdomare har uppgett att trakasserier förekommit under en 18-månadersperiod. Åklagare inom ÅM har i störst utsträckning angett att de drabbats av trakasserier; 23 procent har uppgett detta.

Hot är den näst vanligaste påverkansformen. Jämfört med trakasserier är det betydligt mindre vanligt med hot för åklagare från ÅM och tingsrättsdomare (8 respektive 3 procent). Dessa båda gruppers svar liknar därmed varandra, även om tingsrättsdomarna uppgett en lägre utsatthet för otillåten påverkan.

Åklagare från EBM och länsrättsdomare liknar i stället varandra i sina svar om otillåten påverkan. De har i mer jämn utsträckning uppgett att de utsatts för trakasserier och hot (6 respektive 8 procent anger att de utsatts för hot under perioden).

Även i Finland är trakasserier den vanligaste påverkansformen, följt av hot. Enstaka domare och åklagare har, liksom i Sverige, rapporterat våld, skadegörelse eller korruptionsförsök.

Trots att i synnerhet åklagare vid ÅM uppgett en hög utsatthet för trakasserier, finns det inte fog för att säga att otillåten påverkan tillhör åklagares och domares vardag. Där någon drabbats har det vanligen skett en eller ett fåtal gånger under de studerade 18 månaderna.

Domare mindre utsatta än åklagare?

Tingsrättsdomare och åklagare vid EBM har i minst utsträckning uppgett att de utsatts för trakasserier, hot, våld och/eller skadegörelse under den studerade 18 månadersperioden (11 respektive 12 procent). Därefter följer länsrättsdomare, där 14 procent angav att de utsatts för någon av dessa påverkansformer under perioden. Dessa nivåer är rimliga givet de potentiella påverkare som dessa yrkesgrupper möter. De ligger också nära de nivåer som fanns i en tidigare Brå-undersökning om otillåten påverkan mot myndighetspersoner inom kontroll- och rättskedjan, där åklagare och (tingsrätts)domare studerades.

Andelen åklagare inom ÅM som uppgett att de utsatts för sådana påverkansförsök är 25 procent, vilket är en högre siffra än i den föregående studien¹. Det finns dock ingen större skillnad vid hot, skadegörelse och våld – det är trakasserier som rapporterats i större utsträckning denna gång. En sannolik delförklaring till resultatet i denna studie när det gäller trakasserier är att ÅM har intensifierat sitt säkerhetsarbete och därigenom uppmärksammat otillåten påverkan sedan den tidigare undersökningen genomfördes. Inom myndigheten talas det om en nolltolerans mot påverkansförsök. En sådan nolltolerans bedömer Brå påverka framför allt rapporteringen av händelser som kan vara diffusa och inte straffbara, det vill säga trakasserier. Till detta kommer att säkerhetsanalyser vid ÅM tyder på ett hårdnande klimat, vilket kan innebära att trakasserier också faktiskt har ökat.

Åklagare utsätts tidigare än domare, särskilt i Sverige

Två risktidpunkter för otillåten påverkan är innan eller under förundersökningen och vid muntliga förhandlingar. Med andra ord sker påverkansförsök framför allt antingen tidigt i rättsprocessen, när det finns en större teoretisk möjlighet att influera processen eller vid direkta möten. Länsrättsdomare anger dock att ett vanligt tillfälle för påverkansförsök är under skriftväxlingen. Därmed finns ytterligare en risktidpunkt för denna grupp.

¹ I den föregående studien särskildes inte åklagare från EBM och ÅM. Andelen åklagare som utsatts för hot, trakasserier, skadegörelse och/eller våld under en 18-månadersperiod var där 15 procent. I denna undersökning blir motsvarande siffra 23 procent.

Åklagare² utsätts främst tidigt under rättsprocessen, det är ovanligt att otillåten påverkan inträffat efter huvudförhandlingen. Tingsrättsdomare utsätts främst under förhandling, i avvaktan på dom eller vid överklagan till hovrätt eller kammarrätt. Påverkan efter att dom vunnit laga kraft är ovanligt för samtliga grupper i undersökningen.

En skillnad mellan länderna är att åklagare i Finland utsätts senare i rättsprocessen än åklagare i Sverige. Förklaringen till detta är att åklagare i Finland inte alls är lika involverade i förundersökningen, och därför synliggörs de först i samband med att åtal väcks. Mönstret när det gäller de båda kategorierna domare är likartat i de båda länderna.

Påverkansförsök i tjänsten, inte på fritiden

Påverkansförsök framförs vanligen på arbetsplatsen eller under tjänsteutövningen, inte i privatlivet. Trakasserier och hot framförs främst till arbetsplatsen via telefon, e-post eller brev. I synnerhet domare drabbas på detta sätt. Det är vanligast även för åklagare, men av de fåtal personer som hade fått samtal eller försändelser till *bostaden* var nästan alla åklagare. Detsamma gäller det ovanliga svarsalternativet att trakasserier uttryckte sig som tecken på kartläggning. Där var nästan samtliga drabbade åklagare. Tecken på kartläggning är också en form av trakasserier som berör personens privatliv.

Det vanliga är att enskilda påverkare, i synnerhet domare

Enligt de domare och åklagare som drabbats av trakasserier ligger ”rättshaverister”, ”personer med psykisk störning” eller personer som befinner sig i en ”desperat situation” och aktörer med koppling till kriminella gäng och nätverk i störst utsträckning bakom trakasserier. Omkring 80 procent av trakasserier hänfördes till enskilda påverkare, som inte bedömdes tillhöra gäng eller nätverk. Särskilt domare möter enskilda påverkare.

Samma bild framträder vid hot, även om en person med koppling till kriminella gäng eller nätverk³ var det vanligaste svarsalternativet. Sammantaget utgör dock alternativet personer med psykisk störning, enskilda kriminella, rättshaverister och personer i desperata situationer en större andel.

I Finland är de enskilda påverkarna mer vanligt förekommande, medan inslaget av kriminella gäng och nätverk är litet. Bland domare i Sverige är det en marginell förekomst. Med andra ord är det åklagarnas svar som rör påverkan från personer med koppling till kriminella grupperingar.

² Åklagarna vid ÅM och EBM redovisas i det följande som en samlad kategori. Det sker eftersom åklagarna från EBM som uppgett att de utsätts för otillåten påverkan, är för få för att särredovisa.

³ Kriminella gäng eller nätverk är en sammanslagning av svarsalternativen: person från ungdomsgång, person från fängelsegång, person från mc-gång, person från öststatskriminell gruppering och person från annan organiserad brottslighet.

Kriminella gäng och nätverk riktar påverkan mot åklagare

Det är nästan bara åklagare som bedömt att personer från kriminella gäng eller nätverk ligger bakom otillåten påverkan. Några åklagare skriver i fritextsvar i enkäten att det är ofrånkomligt då rättsväsendet satsat mot organiserad brottslighet. Påverkansförsök från de olika typerna av enskilda påverkare utan koppling till grupperingar är visserligen vanligare totalt sett även för åklagare. Vid trakasserier och hot uppfattas dock personer med kopplingar till kriminella gäng och nätverk vara förhållandevis aktiva som påverkare enligt drabbade åklagare. De bedöms exempelvis ligga bakom 39 procent av hoten mot åklagare. Då personer med koppling till gäng och nätverk dels uppfattas ha en större kapacitet att genomföra hot än enskilda, dels oftare tar till icke straffbara påtryckningsmetoder kan otillåten påverkan från sådana aktörer vara särskilt svårt att hantera.

Att kriminella gäng och nätverk uppfattas ligga bakom en så hög andel av påverkansförsöken i Sverige är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av att de inte är lika synliga i de finska resultaten. Endast enstaka aktörer inom sådana gäng och nätverk förekommer i den finska undersökningen, och då främst när det gäller påverkan av åklagare. En förklaring till detta resultat kan vara att regering och rättsväsende i Finland inte alls i samma utsträckning som i Sverige prioriterar organiserad brottslighet.

Ovanligt att anhöriga utsätts

Undersökningen visar att det är mycket sällsynt att anhöriga till domare och åklagare direkt utsätts för påverkansförsök. Det är i stället mot åklagarna och domarna själva som den otillåtna påverkan riktas.

Omkring 1 procent av domarna och åklagarna uppgav att deras anhöriga utsätts för otillåten påverkan under en 18-månadersperiod. Påverkarens syfte uppfattades vara att påverka domarens eller åklagarens tjänsteutövning, via de anhöriga. Av de 13 personer som rapporterade påverkansförsök riktade mot en anhörig hade endast fyra inte själva utsätts under perioden. En rimlig tolkning av detta resultat är att anhöriga – i de fall där de utsätts – oftast utsätts för att de råkar leva tillsammans med en myndighetsperson och därför exempelvis svarar i telefon när trakasserier eller hot framförs.

Långt ifrån all otillåten påverkan rapporteras och anmäls

Närmare 60 procent av de domare och åklagare som utsätts för trakasserier eller hot berättade om händelsen för sin chef. En förhållandevis liten andel har angett att de polisanmälde händelsen (13 respektive 27 procent vid trakasserier och hot). I en majoritet av fallen berättade man inte heller för en säkerhetsansvarig eller säkerhetschef. Då det kan vara en rutin att den utsatte personen talar med sin chef som i sin tur rapporterar händelsen vidare studerades hur många som berättat för någon

ansvarig på arbetsplatsen⁴. Domare och åklagare hade berättat för någon ansvarig i 64 procent av trakasserierna och 68 procent av hoten.

Ett viktigt resultat är dock att nästan samtliga som utsatts för trakasserier eller hot hade berättat om händelsen för någon (94 respektive 88 procent). Med andra ord är påverkansförsök sällan något man håller helt för sig själv.

Förebyggande och lindrande förslag i korthet

I rapportens sista kapitel presenteras de förslag som tagits fram i undersökningen, med syfte att förebygga och lindra effekterna av otillåten påverkan. De har främst tagits fram genom seminarier och med stöd av fritextsvar i enkäten. Dessa handlar exempelvis om att mycket sker för att motverka otillåten påverkan på central nivå, men frågan är om det når ner till alla domstolar och åklagarkammare? Lokalernas utformning och säkerhet är en annan viktig fråga. Till detta kommer vikten av att minska exponeringen av enskilda tjänstemän, i synnerhet åklagare. Eftersom trakasserier är den vanligaste formen av otillåten påverkan bör myndigheterna lägga stort fokus på att motverka och lindra effekten av sådana händelser. Slutligen diskuteras hur svår balansen kan vara mellan att ta hot på allvar och att inte dramatisera situationen och därmed spä på rädslan för att utsättas.

⁴ En sammanslagning av alternativen chef, "säkerhetsansvarig eller säkerhetschef" och "personalsvarig, fackrepresentant eller liknande".

Inledning

En arbetsgrupp med representanter från Riksåklagaren, Domstolsverket och Säkerhetspolisen gjorde år 1995 bedömningen att risken för att utsättas för hot sett till en hel karriär var överhängande för åklagare, men att även domare riskerade att drabbas någon gång (Åklagarväsendet rapport 1995:7). Risken för våld bedömdes som lägre för båda grupperna, men situationen skulle ändå tas på allvar (jfr även Brå 2005:18).

Viktigt att minnas är att de undersökningar som genomförts om hot, våld och trakasserier mot åklagare och domare trots allt visar att de flesta inte utsatts under de upp till tre år långa perioder som studerats (Åklagarväsendet rapport 1995:7, RKP rapport 1994:2, Brå 2005:18). Hot, trakasserier och våld kan således sammanfattas som ett förhållandevis begränsat problem, men som kan få allvarliga konsekvenser om och när det sker.

Den här rapporten handlar om otillåten påverkan, det vill säga trakasserier, hot, skadegörelse, våld och korruption som riktas mot åklagare eller domare i syfte att påverka deras tjänsteutövning (Brå 2005:18). Det rör sig med andra ord inte om vilka trakasserier eller hot som helst, utan man måste uppfatta att det finns ett kvalificerat syfte, att påverka hur i detta fall åklagare och domare utför sitt arbete. Även om det vanligaste är att otillåten påverkan sker inför ett beslut, kan även fall som äger rum efter beslutet räknas som påverkansförsök (Brå 2008:8, Brå 2005:18). Det förutsätter dock att syftet – åtminstone i den drabbades ögon – är att försöka påverka tjänsteutövningen i framtida beslut. Exempelvis kriminella grupperingar kan använda otillåten påverkan på ett ytterst medvetet sätt för att bygga upp ett skrämsekäppligt kapital (Brå 2009:7, Katz 1988, Wierup 2007).

Brå har tidigare undersökt otillåten påverkan mot myndighetspersoner i kontroll- och rättskedjan (Brå 2005:18, Brå 2009:7), mot brottsoffer och vittnen (Brå 2008:8) och tagit fram en handbok om hur otillåten påverkan kan förebyggas och lindras (Brå 2007).

I föreliggande rapport fördjupas kunskapen om otillåten påverkan mot åklagare och domare. Det innebär en djupare beskrivning av situationen och riskerna för utsatthet för de två yrkesgrupperna. Förutom att fler domare omfattas av undersökningen denna gång och att frågorna har kunnat anpassas till dessa båda grupper, görs även vissa jämförelser med situationen i Finland. En liknande enkätundersökning genomfördes nämligen i både Sverige och Finland.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att kartlägga otillåten påverkan mot åklagare och domare i Sverige. Vissa jämförelser med Finland kommer också att göras.

Frågeställningarna är:

- Hur vanligt förekommande är otillåten påverkan?
- Utsätts även anhöriga till åklagarna och domarna?
- Vilka aktörer bedöms ligga bakom påverkansförsöken?
- I vilka situationer sker påverkan?
- I vilken omfattning rapporteras och anmäls fall av otillåten påverkan?
- Vad görs och vad kan göras för att motverka otillåten påverkan?

Disposition

Nästa kapitel beskriver undersökningens metod. Efter detta följer fyra resultatkapitel där det första berör åklagares och domares yrkesroll och vilka former av otillåten påverkan de drabbas av. Därefter diskuteras var och när påverkansförsök sker och vilka som anses ligga bakom dessa. Det tredje resultatkapitlet handlar om konsekvenser av påverkansförsök, och i det fjärde jämförs några centrala resultat i den svenska respektive den finska undersökningen. I samtliga resultatkapitel nämns även relevant tidigare forskning.

Rapporten avslutas med ett slutsatskapitel och allra sist finns ett kapitel med förslag om hur påverkan kan förebyggas och dess konsekvenser lindras som bygger på de tidigare redovisade resultaten.

Metod

Rapporten baseras på resultaten från en webbenkätundersökning som genomfördes i Sverige och Finland och administrerades av det finska forskningsinstitutet HEUNI. I följande avsnitt presenteras urval, hur undersökningen genomfördes och begränsningar med metoden. Även seminarier med personer från de aktuella myndigheterna har genomförts.

I stort sett samma enkät användes i Finland och Sverige, men denna metoddel berör framför allt den svenska delen av undersökningen⁵.

Webbenkät

Urval

Undersökningen omfattar för Sveriges del samtliga åklagare vid ÅM och EBM samt samtliga ordinarie och icke-ordinarie domare (fiskaler och assessorer) i tingsrätt och länsrätt.

Åklagare innefattar samma grupp som i den tidigare Brå-studien från år 2005, men då det gäller domargrupperna finns vissa skillnader gentemot den tidigare undersökningen. Den aktuella undersökningen utvidgades till att även omfatta förvaltningsdomstolar och fler icke-ordinarie domare i allmän domstol (i den förra inkluderades endast icke-ordinarie domare som hanterade brottmål). Skälet är att påverkansförsök inte begränsas till brottmål, utan enligt tidigare forskning snarare är vanligast vid familjemål eller i andra fall där det finns starka känslor. Parter i den typen av mål uppfattar sig inte heller som ”brottslingar” och anser därmed att de inte borde vara i domstol (Geiger 2001). I stället för att göra ett urval bland domare begränsades undersökningen till att endast omfatta första instans i allmän domstol respektive förvaltningsdomstol (tingsrätt respektive länsrätt).

Att enkäten handlar om otillåten påverkan under en 18-månadersperiod beror på att Brå ville ha en lika lång tidsperiod som i den tidigare undersökningen (se Brå 2005:18). Antalet personer som mottog en länk till en webbenkät visas i tabell 1.⁶

⁵ De skillnader som fanns var att den finska undersökningen omfattade andra kategorier av domare samt att man också bad respondenterna att fylla i sina kontaktuppgifter om de hade något att berätta. Den svenska undersökningen avslutades i stället med en uppmaning att höra av sig till Brå om man hade något att berätta om otillåten påverkan.

⁶ Detta innebär att de personer vars e-postadresser inte fungerade och personer som var tjänstlediga en längre tid än undersökningen pågick har räknats bort.

Tabell 1. Antal personer i undersökningen.

Kategori	Antal
Samtliga åklagare, ÅM	762
Samtliga åklagare, EBM	95
Samtliga domare, tingsrätt	598
Samtliga domare, länsrätt	274
Totalt	1 729

Genomförande

Den 26 mars 2008 skickades e-post med en länk till enkäten till samtliga som var med i undersökningen. Innan och i samband med utskicket informerades om enkätundersökningen på ÅM:s, Domstolsverkets och EBM:s respektive intranät. En påminnelse gick ut via e-post den 10 april och ytterligare påminnelser gjordes under maj och juni via telefon till chefsåklagare och biträdande chefsåklagare på ÅM och EBM samt företrädesvis till domstolschefer för Domstolsverkets del. Alla dessa åtgärder vidtogs för att förbättra svarsfrekvensen.

Svarsfrekvens

Enkäten har besvarats av 1 096 personer (av 1 729) vilket motsvarar en svarsfrekvens på 63 procent. Hur det ser ut i de olika grupperna framgår av tabell 2.

Tabell 2. Svarsfrekvens.

Kategori	Antal	Procent
Åklagare, ÅM	450	59
Åklagare, EBM	78	82
Domare, tingsrätt	387	65
Domare, länsrätt	178	65
Totalt⁷	1 096	63

I förhållande till undersökningen om otillåten påverkan som genomfördes år 2005 var svarsfrekvensen lägre. Det är inte förvånande då webb-enkäter ofta har en lägre svarsfrekvens än postenkäter, vilket den förstnämnda studien byggde på (Dahmström 2005, Trost och Hultåker 2008).

De som besvarat den svenska enkäten korresponderar väl med de undersökta yrkesgrupperna väl med avseende på kön och ålder.⁸ Med andra ord är bortfallet inte snedvridet när det gäller dessa bakgrundsvariabler för någon av grupperna.

⁷ För tre personer som besvarat enkäten har den första sidan inte registrerats. Där fanns exempelvis frågor om var man arbetar.

⁸ Se tabeller i bilaga 3.

Brå bedömer att 63 procent är en tillräckligt hög svarsfrekvens för att kunna jämföra de olika grupperna i undersökningen (jfr även Vejde och Rydberg 1999). Säkerhetskopior av de enkätsvar som kom in gjordes kontinuerligt under hela undersökningsperioden. Andelen domare och åklagare som uppgett att de utsatts för påverkansförsök var i stort sett oförändrad i de senare säkerhetskopierade filerna, vilket talar för att svarsfrekvensen uppgått till en acceptabel nivå. Svarsfrekvensen ser i stort sett liknande ut för domarna och åklagarna i Finland, vilket gör jämförelser mellan länderna möjliga. Åklagarnas svarsfrekvens var högre i Finland (74 procent), men tingsrättsdomarna (56 procent) och domarna i administrativa domstolar (49 procent) hade en lägre svarsfrekvens.⁹

Förutom att svara på de fasta svarsalternativen använde många åklagare och domare möjligheten att kommentera undersökningen eller att skriva om sina erfarenheter av otillåten påverkan i en avslutande helt öppen fråga. För att ge en fylligare bild av påverkansförsök mot dessa yrkesgrupper redovisas några sådana svar i rapporten.

Att mäta otillåten påverkan

En svårighet med att undersöka otillåten påverkan är att skilja den från sådana hot, trakasserier och andra händelser som inte syftar till att påverka tjänsteutövningen. Inom ramen för denna undersökning har det inte funnits möjligheter att intervjua gärningspersoner och fråga efter deras motiv för att ta till exempelvis trakasserier eller hot. Däremot har enkätfrågorna varit tydligt formulerade. Brå har för varje påverkansform frågat: ”Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för [påverkansform] där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?” Det är med andra ord inte vilka hot och trakasserier som helst som efterfrågades, utan endast sådana som uppfattats ha ett mer kvalificerat syfte, att påverka – nu eller i framtiden. Eftersom även framåtsyftande påverkan är av intresse kan händelser som sker efter ett negativt beslut, som en form av hämnd, vara av intresse. Sådana händelser kan nämligen påverka framtida tjänsteutövning.

En annan sak är hur frågan har uppfattats. Vissa yrkesgrupper, exempelvis poliser, möter ofta upprörda personer. Dessa personer kan till följd av sin upprördhet eller ilska snarare uttrycka ett missnöje än att vilja påverka polisens tjänsteutövning. Det visar sig också att i Brå:s undersökningar om otillåten påverkan mot poliser finns betydligt lägre andelar utsatta än i allmänna studier av hot och våld mot denna grupp (jfr Brå 2005:18, Brå 2009:7, Polisförbundet 2009).

I åklagares och domares roller ingår inte att ingripa mot personer på allmän plats. I synnerhet domare kopplas in sent i rättsprocessen med en – i förhållande till poliser – mer avgränsad uppgift. Ärenden ska avgöras

⁹ Se bilaga 4 för uppgifter om antal svarande.

som kan resultera i icke önskvärda, allvarliga konsekvenser för den potentielle påverkaren. Mot bakgrund av detta vore det inte förvånande om åklagare och domare tolkar de flesta hot och trakasserier som de utsätts för som försök att påverka deras yrkesutövning.

Begränsningar med metoden

Några åklagare och domare har hört av sig och meddelat att enkäten inte fungerat, eller att de har svårt att hantera webbenkäter till följd av bristande datorkunskaper. Det är problem som kan uppstå med metoden webbenkät (Dahmström 2005, Trost och Hultåker 2008, jfr även Denscombe 1998). Detta kan givetvis bidra till att svarsfrekvensen inte blev högre.

HEUNI, som administrerade enkäten, beslutade dessutom att göra flera av följdfrågorna frivilliga, vilket sannolikt medfört ett visst internt bortfall. Resultaten för frågor som bedömts ha för stort bortfall redovisas inte i den här rapporten.

En kritik som ibland riktas mot undersökningar av känsliga områden är att de riktigt allvarliga fallen missas, då de drabbade inte orkar fylla i en enkät. Den svenska undersökningen bedöms dock ha täckt in även sådana fall. Enkätundersökningens resultat anses som rimliga utifrån de olika kunskapsbilder som säkerhetsansvariga på Domstolsverket, ÅM och EBM har.

Seminarium

För att komplettera enkätsvaren och få stöd med tolkningar hölls ett seminarium med personer från aktuella myndigheter¹⁰. Där diskuterades resultaten, men framför allt förebyggande åtgärder. Projektmöten genomfördes också med direktören Kauko Aromaa och specialforskaren dr Mika Junninen från HEUNI, där projektets inriktning och resultat diskuterades. Dessa diskussioner ligger till grund för kapitlet *Utblick Finland* i föreliggande rapport.

¹⁰ Vilka som deltog på seminariet och på andra sätt bistått i undersökningen framgår av förordet.

Yrkesrollen har betydelse för otillåten påverkan

För att förstå varför det finns ett intresse att påverka domare och åklagare måste det först tydliggöras hur åklagare och domare i länsrätt respektive tingsrätt arbetar. Vilka beslut är det man otillåtet vill påverka? Med mer kunskap om yrkesrollerna blir resultaten från undersökningen enklare att tolka.

Åklagaren – en synlig individ som väcker åtal

I tidigare undersökningar har åklagare pekats ut som den yrkesgrupp inom rättsväsendet som i störst utsträckning utsätts för otillåten påverkan (Brå 2005:18, jfr även Åklagarväsendet rapport 1995:7). Åklagarna uppger främst att de utsätts för allvarliga trakasserier (11,2 procent) och allvarliga hot (6,8 procent) och i betydligt lägre utsträckning för våld och otillbörliga erbjudanden (Brå 2005:18, jfr även Åklagarväsendet rapport 1995:7, Harris m.fl. 2001, RKP rapport 1994:2, RKP KUT-rapport 2004:9b). Flera andra undersökningar tyder liksom den tidigare Brå-undersökningen på att korruptionsförsök mot åklagare (och domare) är sällsynta (RKP KUT-rapport 2004:9b, Nordqvist 2003, Mischkowitz 2000, Junninen 2007). Den korruption som ändå förekommer är vänskapskorruption eller mutor i form av kontanter eller olika former av gåvor (Nordqvist 2003, Mischkowitz 2000, Brå 2007:21).

En förklaring till de förhållandevis höga siffrorna för trakasserier och hot är att åklagaren synliggörs som individ på ett helt annat sätt än exempelvis poliser och tulltjänstemän, som inte utsätts i lika stor utsträckning (jfr Brå 2005:18, Brå 2009:7). En polis betraktas tillhöra en kår, vara en del av en myndighet, och därmed en tjänsteman bland flera. Åklagaren uppfattas i större utsträckning som en person som agerar av egen kraft, i vissa situationer drivande, i andra mindre aktiv. Enligt rättegångsbalken är det åklagaren och inte myndigheten – ÅM eller EBM – som handlar. I medierna beskrivs också åklagaren som en individ. Det är en namngiven åklagare som väcker åtal, som beskrivs föra fram egna synpunkter och funderar på att överklaga. En åklagare berättar följande i webbenkäten:

I samband med ett inslag i [tv-program] om ett mål jag drivit och där min insats orättvist beskrevs som svag fick jag omgående ta emot ett antal obehagliga telefonsamtal. Okända personer ringde och vräkte ur sig otidigheter på ett sätt som var rätt omskakande. Det är omöjligt att bara skaka av sig det, någonstans finns en tagg kvar.

Åklagaren är part i målet och även om denne också ska beakta de omständigheter som pekar till den tilltalades fördel uppfattar säkert många åklagaren som något av en ”motståndare”. Till detta kommer att åklagaren ofta är involverad i ett tidigt skede i rättskedjan och fattar olika beslut som är negativa för den som berörs (framställan om häktning, åtal etc.). Åklagaren som individ är med andra ord en exponerad person och blir därmed en tydlig måltavla för otillåten påverkan. Flera åklagare lyfter den problematiken i webbenkäten. Nedan följer ett tydligt exempel med förslag på hur myndigheten i högre grad än i dag bör profileras:

En insikt [behövs hos myndigheterna] om att det är åklagaren som förundersökningsledare och beslutsfattare som är ytterst ansvarig för allvarligare utredningar. Kriminella organisationer och enskilda kriminella identifierar även en åklagare med namn som personligen ansvarig för att de åtalas. Åklagare bör inte figurera med namn utan endast i form av företrädare för ”Åklagarmyndigheten”.

Det är också skillnad mellan vilka mål olika åklagare driver. Förundersökningar som väcker mycket känslor och får stor medial exponering leder rimligtvis till en ökad hotbild jämfört med fall som drivs mer obemärkt. Den skillnad som är möjlig att göra i denna undersökning är dock enbart mellan åklagare inom ÅM och EBM. Även om vissa ekomål får stort medialt utrymme väcker målen inte samma starka känslor som vissa sexual- och våldsbrott som hanteras av ÅM. Åklagarna i ekomål möter också andra typer av misstänkta personer än övriga åklagare. Vilka personer man vidtar åtgärder mot är avgörande för om de tar till påverkansförsök, en fråga som utvecklas i nästa kapitel.

Domare i tingsrätt – en neutral person sent i rättskedjan

Den tidigare studien om otillåten påverkan omfattade samtliga ordinarie domare i allmän domstol, men endast icke-ordinarie domare som arbetar med brottmål. Denna grupp utsatthet för otillåten påverkan följde samma mönster som åklagarnas, men på lägre nivåer (trakasserier: 7,7 procent, hot: 2,7 procent, våld: mindre än en procent av domarna) (Brå 2005:18). Även otillbörliga erbjudanden var sällsynt, i synnerhet i jämförelse med övriga yrkesgrupper.

En rimlig förklaring till detta är att domarna kommer in sent i rättsprocessen. Förundersökningen är avslutad, en åklagare har väckt åtal och en hypotes är därför att möjligheterna till påverkan bedöms vara små. Ett rimligt antagande är också att ju längre tid som gått – med förhör och olika åtgärder från polisens och åklagarens sida – desto mindre laddat blir varje nytt möte med rättsväsendet. Dessutom är domaren som individ inte lika utpekad och drivande som åklagaren, utan betraktas troligen som en mer neutral och tillbakadragen part. Det är

också sällsynt att domare figurerar i media, de väljer i stället att kommunicera genom sina domar.

När frågan om otillåten påverkan mot domare i tingsrätt kommer på tal, är det främst brottmål som behandlas. Det ligger nära till hands att tro att "kriminella" personer är särskilt benägna att försöka påverka domare. Den tidigare undersökningen visade dock att både åklagare och domare menar att påverkarna vid sidan av enskilda kriminella är så kallade rättshaverister, personer med psykisk störning, personer i desperata situationer och missbrukare (Brå 2005:18). Det innebär att det är åtskilligt fler grupper än personer med en kriminell inriktning som domare möter och som kan utöva otillåten påverkan. Dessutom förekommer påverkare i hög grad i andra mål än brottmål. För tingsrättens del är därför tvistemål, i synnerhet familjemål, ett riskområde (jfr Geiger 2001). Av resultatet från den tidigare undersökningen följer också att förvaltningsdomstolarnas domare kan vara utsatta för otillåten påverkan.

Länsrättsdomaren – skriftväxling från skrivbordet

Till skillnad från domare i tingsrätt har länsrättens domare inte tidigare varit föremål för undersökningar om otillåten påverkan. Länsrättens ärenden rör tvister mellan enskilda personer och staten vilket innefattar fler högriskmål än vad man vid en första anblick kan tro. Det är exempelvis skattemål, utlännings- och medborgarskapsmål, socialförsäkringsmål, LVU- respektive LVM-mål (lag om vård av unga respektive missbrukare) samt mål som inkluderar körkortsärenden och serveringstillstånd (www.dom.se).

I jämförelse med domare i tingsrätt möter deras kollegor i länsrätt sällan parterna i målen. Förvaltningsprocessen är i hög grad skriftlig och det är därför en stor skillnad mot processerna i tingsrätterna där domare och åklagare praktiskt taget dagligen möter potentiella påverkare. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att åklagare och tingsrättens domare hanterar brottmål ligger det nära till hands att tro att länsrättens domare skulle vara förskonade från otillåten påverkan.

En sådan slutsats är dock felaktig. För det första är länsrättens domare, liksom deras kollegor i tingsrätten, exponerade genom att de är ansvariga för de mål som handläggs. Vid startpunkten för ett mål, det vill säga när handlingar kommer in till länsrätten, kommuniceras de alltid med motparten. Vid den skriftväxling som sedan i regel sker mellan parterna identifieras de personer vid länsrätten som handlägger målet. Även om domare inte skriver under alla handlingar under skriftväxlingen är det troligt att en domare kopplas in när en part bedöms vara hotfull eller benägen att ta till påverkan.

Andelen utsatta åklagare och domare

Diagram 1 visar hur stor andel åklagare inom ÅM respektive EBM och domare i tingsrätt respektive länsrätt som i webbenkäten uppgett att de utsatts för de fem formerna av otillåten påverkan. Stapeln som kallas negativ påverkan innehåller dem som angett att de utsatts för trakasserier, hot, skadegörelse och/eller våld under den aktuella 18-månadersperioden. Det är främst trakasserier, men också hot, som åklagare och domare rapporterat. Det rör sig snarast om enstaka personer inom varje yrkesgrupp som anger att de utsatts för skadegörelse, våld eller fått otillbörliga erbjudanden.

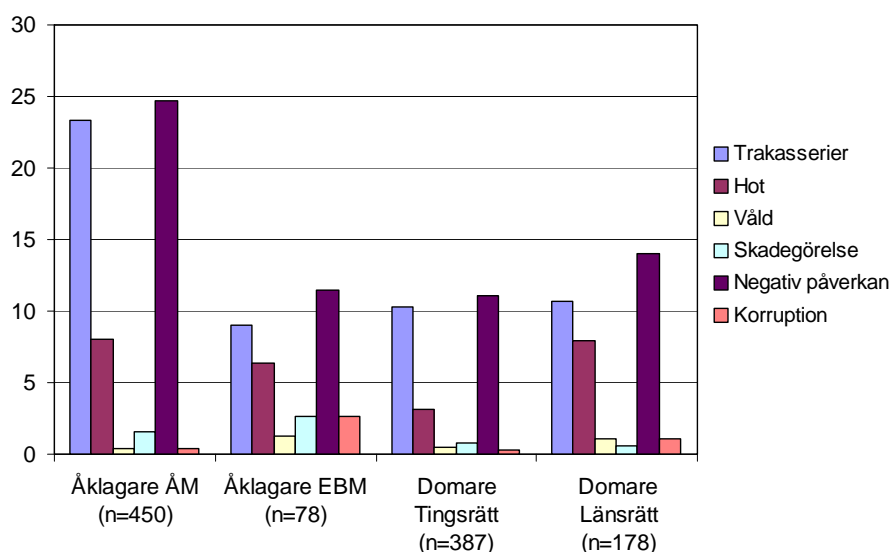

Diagram 1. Andelen åklagare och domare som uppgett att de utsatts för otillåten påverkan under en 18-månadersperiod. Procent. (n=1 096)

Även om det finns en grundläggande likhet i svaren om vilka former av påverkan personerna rapporterat finns vissa centrala skillnader. Åklagarna på ÅM har i betydligt högre grad än övriga rapporterat otillåten påverkan. Det handlar främst om trakasserier, och som framgår av diagrammet är skillnaden mot hot stor. De övriga formerna av otillåten påverkan är knappt märkbara, utan har endast rapporterats av enstaka personer.

Tingsrättsdomare har rapporterat en utsatthet som följer samma mönster som för åklagarna från ÅM, men på en betydligt lägre nivå. Länsrättsdomare har i större utsträckning än sina kollegor i tingsrätten angett att de utsatts. Skillnaden består framför allt i att en högre andel domare i länsrätt rapporterat hot.

Åklagarna på EBM har uppgett en liknande utsatthet som domarna i länsrätt, men på en något lägre nivå. Skillnaden mellan trakasserier och

hot är liten. Slår man ihop trakasserier, hot, våld och skadegörelse har en ungefär lika stor andel av åklagare vid EBM och tingsrättsdomare rapporterat påverkan, medan länsrättsdomare har uppgett en något större utsatthet. Det är viktigt att notera att åklagarna på EBM som angett påverkan är få till antalet, vilket innebär att skillnaden mellan staplarna för trakasserier, hot, skadegörelse och korruption inte utgörs av särskilt många personer.

Då de åklagare på EBM som rapporterat påverkansförsök är få kan de inte särredovisas i det följande. I stället blir åklagarna en samlad kategori.

Utsatthet efter kön, ålder och storlek på ort

Det finns inga större könsskillnader när det gäller utsatthet för otillåten påverkan. Kvinnor har uppgett en något högre utsatthet för trakasserier, och då främst de kvinnliga domarna (se RKP rapport 1994:2 för ett liknande resultat). Enkätresultaten talar inte heller för att det finns någon specifik riskålder för påverkansförsök. Det är endast 37 personer som besvarat enkäten som angett att de är under 30 år. Dessa har dock uppgett en lägre utsatthet (89 procent har inte utsatts för någon form av "negativ" otillåten påverkan). Samma resultat gäller för personerna som uppgett att de var 60 år eller äldre. De tre mellankategorierna (30–39, 40–49, 50–59 år) har uppgett en något högre utsatthet (ca 81 procent har inte utsatts för "negativ" påverkan).

En möjlig förklaring till de yngstas lägre utsatthet kan vara att de inte arbetat så länge och därför ännu inte haft några mål där risker funnits för påverkansförsök. Att äldre myndighetspersoner uppger en lägre utsatthet är fallet även i andra undersökningar av otillåten påverkan (se exempelvis Brå 2009:7). En förklaring som ibland anges är en högre toleransnivå som utvecklats under många år i tjänsten. En annan är att man genom sin längre erfarenhet är duktigare på att kontrollera och lugna ner situationer så att de inte övergår i påverkansförsök.

En amerikansk undersökning om hot och våld mot åklagare och domare tyder på att utsattheten är något större i medelstora samhällen (mellanstora orter och förorter). En förklaring till de stora städernas lägre utsatthet anges vara en skärpt säkerhet och större vana att hantera hotfulla fall (Harris m.fl. 2001). Resultaten från enkäten stämmer någorlunda med den tidigare forskningen. Något fler personer som bor i medelstora städer har uppgett "negativa" påverkansförsök (79 procent har inte utsatts), jämfört med något färre personer i småstäder med omnejd (88 procent var inte utsatta). Domarna och åklagarna i storstäder befann sig mittemellan (85 procent var inte utsatta).

Har utsattheten ökat?

I förhållande till resultaten från den tidigare Brå-undersökningen har i denna studie en något högre andel domare och åklagare uppgett att de utsatts för påverkansförsök. För de flesta formerna av otillåten påver-

kan är förändringarna små och Brå:s bedömning är att dessa förändringar i allt väsentligt kan förklaras av frågornas något annorlunda formulering¹¹ och en lägre svarsfrekvens i den här undersökningen. Personer som själva utsatts är också möjligen mer benägna att besvara enkäter av detta slag.

En skillnad som dock inte låter sig förklaras på detta sätt är andelen åklagare (och då främst på ÅM) som angett att de utsatts för trakasserier. En högre andel åklagare har i denna undersökning rapporterat sådana påverkansförsök. I den här undersökningen uppgav 21 procent¹² att de utsatts för trakasserier under de studerade 18 månaderna, att jämföra med 11 procent i den föregående studien (Brå 2005:18). Även om frågan är något annorlunda ställd och svarsfrekvensen lägre är skillnaden mellan åklagarnas svar i den här och den föregående studien stor. En sannolik delförklaring till denna skillnad är att ÅM har intensifierat sitt arbete mot otillåten påverkan under perioden. Inom myndigheten talas det om en nolltolerans mot påverkansförsök. En sådan nolltolerans skulle också påverka rapporteringen av framför allt trakasserier, då dessa kan vara av diffus och inte straffbar karaktär (jfr diskussion i Brå 2000:15 om förhållandet mellan grova och mer diffusa fall). Det är dessa som rapporteras ha ökat i enkäten, inte de mer konkreta hoten.

Andra uppgifter tyder på att trakasserierna också har ökat. Säkerhetsanalyser vid ÅM pekar på att klimatet hårdnat och att man upplever att det finns en ökad hotbild mot åklagare.¹³ Särskilt dagens fokus på organiserad brottslighet bidrar enligt ÅM till denna bild. Tidigare forskning visar att denna grupp ofta tar till subtila påverkansformer som här kategoriseras som trakasserier, men undviker våld och ofta också direkta hot (jfr Brå 2008:8, Brå 2009:7, Brå 2005:18). Det talar för att ”de faktiska” trakasserierna också har ökat. Förklaringen tycks därmed ligga dels i en lägre toleransnivå hos åklagarna för vad som är trakasserier som syftar till att påverka myndighetsutövningen, dels en ökad aktivitet från en grupp av potentiella påverkare, som en följd av rättsväsendets insatser. Denna grupp är mer benägen att ta till framför allt trakasserier som påverkansmetod. Frågan om vilka som ligger bakom påverkansförsöken diskuteras mer utförligt i nästa kapitel.

Få fall av hot och våld, fler fall av trakasserier

Av dem som utsatts var det vanligaste att endast ett trakasseritillfälle förekommit (32 procent). Om man lägger ihop dem som angett ett, två eller tre tillfällen blir andelen 70 procent. Det finns dock enstaka personer som utsatts för ett mycket stort antal trakasserier, från ett tiotal

¹¹ I den tidigare undersökningen (Brå 2005:18) löd exempelvis frågan om trakasserier om du ”utsatts för allvarliga trakasserier”, i föreliggande undersökning om du personligen ”utsatts för trakasserier där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning”.

¹² Denna siffra gäller alla åklagare, det vill säga både från ÅM och EBM.

¹³ Uppgift från ÅM.

händelser till en uppskattning av 40 tillfällen. Nära hälften (45 procent) av de tingsrättsdomare som uppgav att de trakasserats har rapporterat *ett* tillfälle, vilket är en större andel än inom de övriga grupperna. Trots det har omkring 70 procent av dem i likhet med åklagarna och länsrättsdomarna rapporterat *ett, två eller tre* tillfällen. Med avseende på andelen som uppgett ett stort antal trakasserier finns därmed inga större skillnader mellan de undersökta grupperna.

De flesta domare och åklagare som uppgav att de utsatts för hot angav *ett* (53 procent) eller *två* hot (25 procent), men upp till fem förekom. Samma mönster gäller för domare och åklagare även vid hot.

Då endast ett fåtal domare och åklagare anger att de utsatts för skadegörelse, våld eller korruptionsförsök går det inte att jämföra mellan de tre grupperna. Det är dock slående att dessa händelser inte endast är ovanliga i förhållande till antalet personer de drabbat utan också i hur många gånger det inträffat. Av de 13 personer som angav att de utsatts för skadegörelse hade 11 personer utsatts endast en gång. Detsamma gäller vid våld, det vanligaste var en våldshändelse, även om upp till tre tillfällen förekom bland svaren. Slutligen hade fem av de sju personer som uppgav att de fått otillbörliga erbjudanden endast fått ett erbjudande under den studerade perioden. Detta är naturligtvis inget mått på faktiskt korruption, personer som tagit emot mutor berättar troligen inte det i en enkät. Resultatet talar dock, i likhet med den tidigare forskningen, för att förekomsten av erbjudanden är liten, i synnerhet i förhållande till trakasserier och hot.

Otillåten påverkan utbredd, men sker inte var dag

Även om en hög andel, framför allt åklagare från ÅM men även övriga grupper, rapporterat otillåten påverkan, har de flesta utsatts enstaka gånger under den studerade perioden. Detta tyder på att otillåten påverkan inte är något som drabbar åklagare och domare varje dag, utan ändå tillhör ovanligheterna. Eller som en åklagare formulerar sig i enkäten:

I praktiken tycks både yrkeskriminella och psykiskt störda lagöverträdare i 95 % av fallen förstå att åklagaren bara företräder sin myndighet.

Resultaten från studien ger dock stöd åt den arbetsgrupp som år 1995 gjorde bedömningen att risken finns för att utsättas för hot (som innefattar delar av det Brå benämner som trakasserier) någon gång under sin karriär, i synnerhet om man är åklagare, men att risken att utsättas för våld är betydligt lägre (Åklagarväsendet rapport 1995:7).

Däremot är Brå:s bild att inte alla åklagare och domare löper lika stor risk att utsättas för otillåten påverkan. Skillnaden i utsatthet mellan domare i tingsrätt och länsrätt eller mellan åklagarna på ÅM och EBM

illustrerar att ärendeslag har betydelse för risken att drabbas av påverkansförsök. För att ge bättre förståelse för detta resultat fortsätter rapporten med uppgifter om när påverkan sker och vem som uppfattas ligga bakom.

Var och när sker påverkan, vem ligger bakom?

De båda kategorierna av domare och åklagare har olika yrkesroller, vilket medför att de möter olika typer av människor. Det blir tydligt i detta avsnitt som beskriver och analyserar formerna för otillåten påverkan, i vilka situationer påverkan äger rum vem som uppfattas ligga bakom påverkansförsöket.

Hur och var framförs påverkansförsöken enligt tidigare studier?

Bilden från tidigare undersökningar är att trakasserier och hot mot åklagare och domare vanligen sker via telefon eller brev eller framförs personligen (RKP rapport 1994:2, Brå 2005:18). De vanligaste formerna av trakasserier är obehagliga telefonsamtal, försändelser, brev eller e-post, att någon lägger skulden på åklagaren eller domaren och JO-anmälan, motanmälan eller okynnesanmälan (Brå 2005:18). Trakasserier är till sin karaktär ofta mer diffusa än hot. Forskning om otillåten påverkan mot andra grupper visar att det ofta rör sig om subtila påståenden av typen ”det brukar inte gå så bra för folk som intresserar sig för mig” (Brå 2008:8). Organiserad brottslighet försöker ofta exponera privatpersonen bakom myndighetsfunktionen genom trakasserier, det kan ske genom kartläggning eller subtila hot som anspelar på vetskap om privata förhållanden, som uppgifter om myndighetspersonens familj eller privata egendom (Brå 2009:7).

Ett förvånande resultat som framkom i Brå:s tidigare undersökning var att åklagare till skillnad från övriga yrkesgrupper i studien fått kännedom om ett allvarligt hot genom tips från andra. Detta var det vanligaste sättet ett hot ”framfördes” på, det rörde en tredjedel av hoten mot åklagarna. Tips av detta slag kan exempelvis komma fram genom underrättelser eller myndigheternas åtgärder (som husrannsakan) mot personer.

Det vanligaste enligt tidigare forskning är att hoten uttalas på arbetsplatsen. Endast var femte åklagare och var tionde domare som motagit hot hade utsatts på fritiden enligt en undersökning av Rikskriminalpolisen (RKP rapport 1994:2, se även Åklagarväsendet rapport 1995:7, Brå 2005:18). Även internationell forskning visar samma bild, en undersökning av utsattheten bland Pennsylvanias domare fann att 70 procent av de rapporterade incidenterna skedde i domstolsbyggnaden (Harris m.fl. 2001). Endast två fall som inkluderade våld ägde rum utanför domstolen, övriga händelser skedde inne i byggnaden. Det kan vara ett tecken på att våldet oftare är en spontan reaktion på ett negativt beslut än något överlagt och planerat (jfr Brå 2009:7). Brå:s erfa-

renhet är att våld som otillåten påverkan ofta är en följd av en upprörd situation.

Som ovan nämnts är otillbörliga erbjudanden mot åklagare och domare sällsynta. De korruptionsförsök som förekom mot domare och åklagare i en tysk studie var av såväl spontan som planerad art, något som skiljer dem från tulltjänstemän, poliser och kriminalvårdspersonal, som i högre grad möter endast en av dessa arter (Mischkowitz m.fl. 2000). I de fall som fanns rapporterade åklagarna främst att gärningspersonen sökte information om hur åtalet såg ut eller om andra detaljer kring ärendet, medan det i fallen med domarna snarare handlade om att det noterats att vissa tolkar anlitas i mycket stor utsträckning (Mischkowitz m.fl. 2000). Det ansågs vara ett tecken på korruption att vissa tolkar kunde anlitas framför andra.

Sammantaget tydde enkätsvaren på att de otillbörliga erbjudanden, som rapporterades i den tidigare Brå-undersökningen, var av tämligen beskedlig art (Brå 2005:18).

En strategi som vissa myndighetspersoner tillämpar och en del myndigheter har som policy är att inte ta emot några gåvor alls (Brå 2005:18, Brå 2007, Nordqvist 2003). För att inte förolämpa givaren kan vissa enklare gåvor tas emot för hela arbetsplatsens räkning och läggas ut i lunchrummet (jfr Nordqvist 2003). På så sätt blir det inte tal om otillbörliga erbjudanden.

I begreppet otillåten påverkan ligger att ett påverkansförsök sker i syfte att påverka tjänsteutövningen. Det kan röra det aktuella ärendet, men det kan också ske i form av hämnd efter att ett för påverkaren negativt beslut har fattats. Även handlingar som motiveras av hämnd kan bli otillåten påverkan om myndighetspersonen ändrar sitt agerande i framtida beslut. I tidigare undersökningar framstår det som vanligast att hot, våld, trakasserier och korruption sker redan under utredningen, eller inför eller i samband med avkunnande av dom i rättssalen (Harris m.fl. 2001, Mischkowitz m.fl. 2000, Brå 2005:18, se även Brå 2008:8). Det kan dock förekomma hotbrev eller liknande också efter att dom har fallit, även om det hör till ovanligheterna (Brå 2005:18, Harris m.fl. 2001, Junninen 2007).

Resultat: Påverkan sker på arbetsplatsen

Oavsett påverkansform är det vanliga att otillåten påverkan äger rum på åklagarens eller domarens arbetsplats. I det följande presenteras resultatet för samtliga former av otillåten påverkan.

Av dem som uppgav att de utsatts för trakasserier angav drygt hälften (45 procent) att trakasserierna utgjordes av obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till arbetet. Det är stor skillnad till det näst vanligaste alternativet i tabellen, markering. En markering är sällan straffbar, utan kan vara en blick eller gest. För den som utsatts är det svårt att definiera på vilket sätt händelsen var hotfull. Ett tydligt ex-

empel är när personer som ingår i mc-gäng står utanför någons arbetsplats eller hem iklädda sin väst och tittar på personen (se även Brå 2009:7, Brå 2008:8). Då trakasserier kan vara av mycket subtil karaktär kan en nolltolerans, som ovan nämnts, göra att personer i större utsträckning uppmärksammar sådana händelser.

Hur fördelningen ser ut för andra former av trakasserier visas i tabell 3.

Tabell 3. De enligt enkäten vanligaste formerna av trakasserier. Andel i procent.

Form av trakasserier	Andel i procent (n=171) ¹⁴
Obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till arbetet	45
Markering	13
Verbala påhopp eller förolämpningar	11
JO-anmälan, klagomål, brottanmälan eller liknande	9
Tecken på kartläggning av dig eller anhöriga	8
Obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till bostaden (privat)	6
Övrigt	5
Tips om förtäckta hot	4

En skillnad mellan grupperna är att domarna (vid tingsrätt och länsrätt) i större utsträckning angett att det rört sig om obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till arbetet. En domare berättar i webbenkäten om en tidigare händelse:

Jag fick ett e-postmeddelande skickat till mig [...] i vilket framställdes ett indirekt hot i stil med ”det kostar bara x kronor att få någon dödad”. E-postmeddelandet var dock ställt till ett antal personer förutom mig och uppenbarligen skrivet av någon med psykiska problem. Jag tyckte meddelandet var obehagligt att ta emot, men det har inte påverkat mig på något sätt därefter.

Det näst vanligaste alternativet av påverkansförsök mot domare var JO-anmälan, klagomål, brottanmälan eller liknande där det egentliga syftet bedöms ha varit att trakassera. Bland åklagarna är bilden mer varierad, även om svarsalternativet med bland annat obehagliga samtal till arbetet är vanligast även här (40 procent). Av de 13 personer i undersökningen som rapporterat tecken på kartläggning är 12 åklagare. Samma mönster gäller för obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till en privat adress, av de tio drabbade är åtta åklagare. Det är dock fortfarande en liten andel av åklagarna som angett detta svarsalternativ. Flera domare och åklagare påpekar i webbenkäten hur små medel som krävs för att kartlägga dem. En åklagare skriver:

¹⁴ Två personer har inte besvarat frågan.

Kartläggning har skett av var någonstans jag bor. Denna kartläggning har skett genom Internetsidan [namn] som publicerar adressuppgifter. Eftersom jag har ett ovanligt efternamn är detta gjort på någon minut.

Tecken på kartläggning och påverkan som riktas mot den privata sfären har i tidigare undersökningar kopplats ihop med kriminella gäng och nätverk (Brå 2005:18, Brå 2008:8).

Tabell 4 visar vilka typer av hot åklagarna och domarna uppgett att de utsatts för. Liksom vid trakasserier var det vanligast att man hotats via telefon, brev, sms eller e-post till arbetsplatsen.

Tabell 4. De vanligaste formerna av hot, enligt enkäten. Andel i procent.

Form av hot	Andel i procent (n=68)
Via telefon, brev, sms eller e-post till arbetsplatsen	43
Personligen framfört	27
Genom tips eller andrahandsuppgifter	12
Via telefon, brev, sms eller e-post i privatlivet	6
Annat	6
<i>Ej besvarat frågan</i>	7

Vissa skillnader finns mellan de undersökta grupperna. Domare i länsrätt har i större utsträckning än övriga (nio fall av fjorton) angett att hotet framfördes via telefon, brev, sms eller e-post till arbetsplatsen. Övriga svar är utspridda på olika svarsalternativ. Domare i tingsrätt har i sex fall av tolv fått hotet framfört personligen, i fyra fall har det skett via telefon etc. till arbetsplatsen. En tingsrättsdomare berättar om tidigare påverkansförsök i enkäten:

Själv har jag för ett antal år sedan varit utsatt för en sorts telefonterror, med aggressiva samtal som ibland även innehöll direkta hot, från en psykiskt instabil person. Det var mycket obehagligt, både för mig och min familj.

Bland åklagarna finns tre typer av hot som urskiljer sig. För det första har 15 av 41 utsatta åklagare angett att hoten kom via telefon etc. till arbetsplatsen, 11 anger ett personligen framfört hot och sju att hotet kom via tips eller andrahandsuppgifter. Faktum är att av de åtta personer som fått kännedom om ett hot via tips är sju åklagare. Även i den tidigare undersökningen var hot via tips förhållandevis vanligt för åklagare. Intervjuer i andra undersökningar om otillåten påverkan visar på svårigheterna med att bedöma hot som inte framförts till den man vill påverka (Brå 2009:7, Brå 2008:8, Brå 2005:18). Då den drabbade inte mött påverkaren finns ingen möjlighet att med hjälp av påverkarens agerande bedöma hur sannolikt det är att hotet kommer att sättas i verket. Ibland kan tips om hot komma från personer vilkas identitet måste

skyddas, vilket försvårar en öppen kommunikation om påverkansförsöket och därmed en klar bedömning av hotbilden. Tips från kriminella personer om att någon ska skada en åklagare behöver inte heller ha någon verklighetsgrund, utan kan fylla andra syften (som att flytta fokus från sig själv till andra, att uppnå status).

De tre kvarvarande formerna av otillåten påverkan var förhållandevis ovanliga. Därför visas inga tabeller över svaren. Nästan alla, eller 12 av de 13 personer som uppgett att de utsatts för skadegörelse anger att gärningen riktats mot privat egendom. Det gällde bostaden eller delar av bostaden, då främst ytterdörren, men också bilen. Det rör sig om allt ifrån skadade brevlådor, repade bilar till lossade hjul på familjens bil eller att delar av bostaden och egendom inuti skadats.

Ingen av de sju som rapporterade våld hade behövt behandling till följd av våldshändelsen, vilket är ett tecken på att det främst är lindrigt våld som döljer sig bakom svaren. Våldet sker i stundens hetta när negativa beslut meddelas. Det är sällan överlagt och syftar inte till att allvarligt skada eller ta livet av någon (jfr Brå 2009:7, Calhoun och Weston 2009). Detta är också i linje med den tidigare forskning som presenterats ovan.

De otillbörliga erbjudanden som rapporterats av åklagarna och domarna är av olika slag. Enstaka fall finns av gåvor av måltider, godis, andra föremål, pengar, intern belöning samt erbjudande om att göra ett förmånligt köp. Det är med andra ord framför allt mer bagatellartade händelser som kommer fram i enkätundersökningar. För att undersöka mer kvalificerade former av korruption krävs andra former. Även internationell forskning, som använt andra metoder, visar på liknande resultat (se Mischkowitz m.fl. 2000).

Åklagare utsätts tidigt i processen, domare vid förhandling eller skriftväxling

På basis av enkätresultaten går det inte att redovisa när skadegörelse, våld och otillbörliga erbjudanden ägde rum, det rör sig om för få personer som utsatts. Det går dock att se ett mönster vid trakasserier och hot som i stort gäller påverkan generellt. Resultaten visas i tabell 5.

Tabell 5. Tidpunkter för trakasserier och hot. Andel i procent.

	Trakasserier (n=171)	Hot (n=68)
Innan eller under förundersökningen	29	24
Väckande av åtal	8	4
Skriftväxling i länsrätt	4	9
Huvudförh./muntlig förh./häktningsförhandling	26	24
Avvaktan på dom	5	4
Överklagan till hovrätt/kammarrätt	12	16
Efter att dom vunnit laga kraft	11	9
<i>Ej besvarat frågan</i>	6	10

Följdfrågorna var frivilliga att besvara, vilket har medfört ett visst internt bortfall. Av svaren framgår dock att omkring var fjärde påverkansförsök i form av trakasserier eller hot sker innan eller under förundersökningen. Tecken finns i tabellen på att trakasserier, kanske till följd av sin större upprepning, i något större utsträckning tas till tidigare i processen än hot. Huvudförhandlingen eller den muntliga förhandlingen är en annan risktidpunkt. Många domare och åklagare har i enkäten skrivit att säkerheten måste förbättras i främst domstolsbyggnaden, men också i dess närområde. Ett illustrativt exempel följer, en åklagare skriver:

Bara ett exempel på vår utsatthet: I samband med jourhäktningsförhandlingar på helgerna i [storstad] måste åklagarna åka kommunalt till [förort]. Efter avslutade förhandlingar, vilket ibland är sent på kvällen, måste vi gå själva från häktet/domstolen till [en station], där det kan hända att en misstänkt som blivit försatt på fri fot ska åka med samma tåg. Liknande situationer uppstår efter avslutade sena förhandlingar i domstol, vilket närmast är en säkerhetsfråga för domstolarna.

Åklagarrollen och domarrollen skiljer sig åt genom att åklagarna kommer in tidigare i rättsprocessen. Därför sker också otillåten påverkan mot dem i ett tidigare skede. Endast 17 procent (19 åklagare) av åklagarna som rapporterat trakasserier angav att de inträffat efter huvudförhandlingen. För domarna i tingsrätt var motsvarande andel 43 procent (17 domare) och för deras kollegor i länsrätten 58 procent (11 domare).

Även om andelen personer som utsatts för otillåten påverkan vid skriftväxling i länsrätt är låg totalt sett i tabellen, är det en risktidpunkt för länsrättsdomare.

Flera domare påpekar dock att åklagarna är mer utsatta även i rättsalen, dels för att de är mer synliga som individer, men också på grund av mer organisatoriska frågor. En domare skriver:

Hittills har flera domare varit förskonade från otillåten påverkan. Förmodligen upplevs domare som tämligen neutrala i förhållande till åklagarna. Riskerna för påverkan framstår som tämligen liten inom domstolslokalerna, eftersom domarna går ”interna vägar” till lokalen. Säkerligen är det mycket värre för åklagarna som oftast passerar de allmänna utrymmena. Det har ansetts att åklagarna bör hålla en nära kontakt med de målsägande som ska höras och befinner sig i de allmänna utrymmena. Mot den bakgrunden kan det vara svårt att anordna ”särskilda ingångar” för åklagarna om man inte samtidigt förbättrar läget för målsägandena som säkerligen kan utsättas för otillåten påverkan i de allmänna utrymmena.

Tidpunkten för hot följer ett liknande mönster som trakasserier, det är främst innan eller under förundersökningen, samt vid huvudförhand-

lingen som hoten sker. Liksom vid trakasserier är det åklagarna som rapporterar påverkansförsök tidigt i rättsprocessen. Av de 16 personer som mottog hot under förundersökningen var 15 åklagare. En skillnad mot tidpunkten för trakasserier är att samtliga tre grupper uppger att hot i något större utsträckning skett efter huvudförhandlingen. Den största skillnaden finns bland åklagarna, där 27 procent (11 åklagare) uppgav att hot riktats mot dem efter huvudförhandlingen. Domarna vid tingsrätten uppgav att det vanligaste var att hoten uttalades vid huvudförhandlingen (5 av de 12 drabbade domarna), domarna vid länsrätten rapporterade i stället hot i samband med skriftväxling i länsrätt (6 av de 14 domarna).

Påverkare som identifierats i tidigare forskning

I den tidigare studien om otillåten påverkan uppfattade åklagare och domare att det oftast var en enskild individ som låg bakom de allvarliga trakasserier, ”personer med psykisk störning” och ”rättshaverister” var vanliga svarsalternativ (Brå 2005:18). Även ”enskilda kriminella” och ”personer i desperata situationer” ansågs ligga bakom en stor andel av trakasserier. Åklagare hade i större utsträckning än domare märkt av gärningspersoner från olika former av kriminella gäng, nätverk och aktivistorganisationer.

Svarsalternativen i enkäten som denna rapport bygger på som rör kriminella nätverk och grupper var mc-gäng, fängelsegäng, ungdomsgäng, öststatskriminell gruppering och person från annan organiserad brottslighet. Dessa är kategorier som använts dels av polisen, dels av Brå i tidigare undersökningar om otillåten påverkan (Brå 2005:18, Brå 2009:7, se exempelvis RKP KUT 2005:2b). Kategorierna har i resultatavsnittet sammanfattats i beteckningen kriminella gäng och nätverk. Ett annat alternativ hade varit att kalla det organiserad brottslighet, men då det begreppet är mer oklart och föder associationer till maffior bedömdes kriminella gäng och nätverk vara en tydligare och mer användbar beteckning.

Av vikt för otillåten påverkan är att personer som ingår i kriminella nätverk tillskrivs en större kapacitet att genomföra hot och trakasserier (Brå 2008:8). Det har att göra med att de har kapacitet i form av flera personer som kan utföra otillåten påverkan, men också att de uppfattas ha stor kunskap om hur man påverkar och att de har tillgång till vapen (Brå 2009:7, Brå 2008:8). Till detta kommer att sådana gäng och nätverk använder alla former av otillåten påverkan, till skillnad från enskilda påverkare som oftast håller sig till en eller två påverkansformer (Brå 2007, Brå 2005:18).

Enskilda individer uppfattades även ligga bakom de allvarliga hoten. De vanligaste svaren från åklagarna var att det rörde sig om en person med psykisk störning, enskild kriminell eller missbrukare (Brå 2005:18). Domarna angav i huvudsak samma gärningspersoner, med undantag för

enskild kriminell. Precis som vid trakasserier förekom olika former av kriminella gäng och nätverk, denna gång bland såväl åklagarnas som domarnas svar. Det rörde sig dock inte om något större antal personer som angav personer med koppling till kriminella gäng och nätverk som gärningsperson.

Personerna som valde att påverka med hjälp av otillbörliga erbjudanden skiljer sig från de ovanstående. Dessa intressenter uppgavs vara enskilda personer utan direkt kriminell inriktning, men även företag förekom (Brå 2005:18).

I vissa fall, särskilt när påverkan inte framförs personligen, kan gärningspersonen vara okänd för den utsatte åklagaren eller domaren (RKP rapport 1994:2, Åklagarväsendet rapport 1995:7).

Vissa tidigare studier menar att det inte går att se en speciell personlighetsprofil som utövar hot eller våld mot personer inom domstolsväsendet (Weiner och Hardenbergh 2001, jfr Jones 2003). Att använda personprofiler kan därmed vara riskfyllt och leda till att man missar potentiella gärningspersoner (Weiner och Hardenbergh 2001). Andra lyfter fram att man i alla fall kan diskutera risker och att vissa typer av aktörer är mer benägna att ta till våld än andra, som mer vill stressa och störa (Calhoun och Weston 2009).

Harris m.fl. (2001) varnar för att våldshändelser i amerikanska rättegångssalar underrapporteras till följd av att domstolspersonalen visar förståelse för att detta är en reaktion på ett negativt beslut. En hypotes kan vara att våld som riktas mot enskilda personer i rättssalen eller som medför psykisk eller fysisk skada trots allt rapporteras, i synnerhet i Sverige där toleransen för våld troligen är lägre än i USA.

En amerikansk domare menar att unga gärningspersoner är ett riskmoment (Geiger 2001). De har inte samma självkontroll och kan brusa upp i rättssalen, i synnerhet om de ingår i ett gäng och därmed vill uppnå status eller hämnas inför andra i gänget (Geiger 2001, jfr även Brå 2008:8). Vid sidan av oerfarenhet och en vilja att visa sig stark inför ett gäng kan även alkohol och narkotika göra personer oberäknliga. En svensk undersökning visar att mer än var femte domare och åklagare som rapporterat att de hotats uppfattade att gärningspersonen var påverkad av alkohol, narkotika eller andra droger vid tillfället då hotet uttalades (RKP rapport 1994:2).

Resultat om påverkare

Vilka gärningspersoner som åklagarna och domarna uppfattat ligger bakom trakasserierna redovisas i diagram 2.¹⁵

¹⁵ Se bilaga 2 för att se de exakta svarsalternativen när det gäller påverkare.

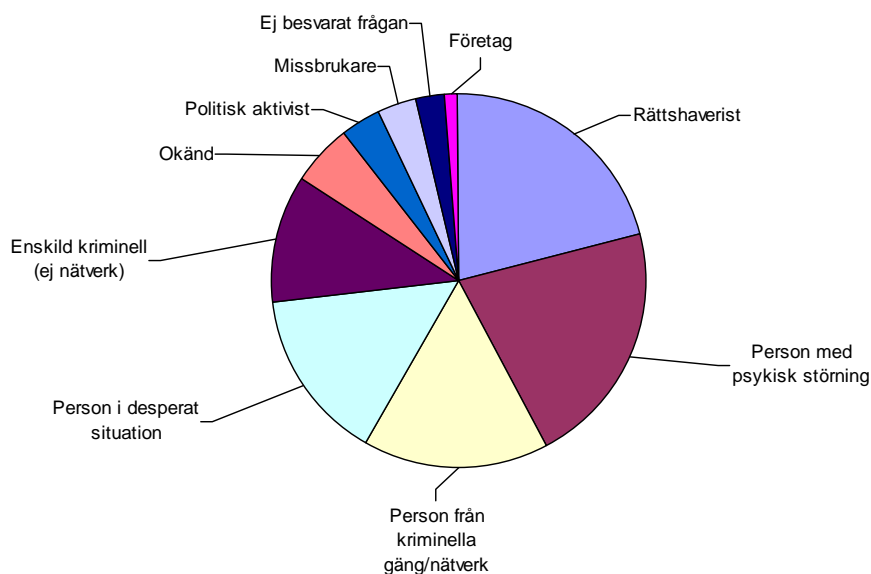

Diagram 2. Rapporterade gärningspersoner bakom trakasserierna. Andel i procent. (n=171).

Diagrammet visar att enskilda aktörer, som personer med psykisk störning, personer i desperata situationer och rättshaverister, uppfattas ligga bakom en majoritet av trakasserierna. Dessa aktörer utpekades av de båda kategorierna av domare samt åklagarna. En tingsrättsdomare förklarar hur ett riskmål med enskilda icke-kriminella aktörer kan se ut:

Mina svar där jag utsatts för trakasserier gäller familjemål (vårdnads-mål). Det är inte ovanligt att parter i sådana mål blir aggressiva och hotfulla när beslut går emot dem. De återkommer ofta i telefonsamtal och vill ha rätt eller kräver ständiga omprövningar.

I diagrammet finns också ett synligt inslag av kriminella gäng eller nätverk¹⁶. Det är främst åklagarna som rapporterat en sådan aktör. De utgör 22 procent av dem som försökt påverka åklagare genom trakasserier. Personer med koppling till kriminella gäng och nätverk blir därmed de vanligaste utpekade påverkarna mot åklagare. Länsrättsdomarna har i stället angett en rättshaverist i ungefär vartannat fall, medan tingsrättsdomarna har angett person med psykisk störning i strax över en fjärdedel av fallen, i nästan samma utsträckning som en rättshaverist.

Åklagarna och tingsrättsdomarna har angett fler typer av aktörer än länsrättsdomarna. Även om det när det gäller domarna rör sig om låga

¹⁶ Kriminella gäng eller nätverk är en sammanslagning av svarsalternativen person från ungdomsgång, person från fängelsegång, person från mc-gång, person från öststatskriminell gruppering och person från annan organiserad brottslighet.

tal vore det logiskt om länsrättsdomarna utsattes av färre typer av påverkare. Åklagare och tingsrättsdomare har en större spridning på sina ärenden.

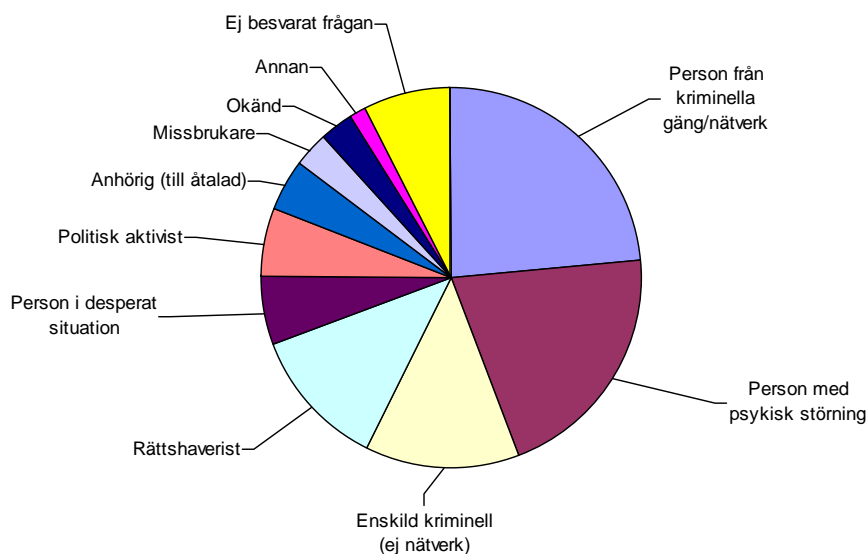

Diagram 3. Rapporterade gärningspersoner bakom hoten. Andel i procent. (n=68).

Hoten tillskrivs i störst utsträckning personer med koppling till kriminella gäng eller nätverk och först i andra hand en person med psykisk störning, vilket visas i diagram 3. Rättshaveristen har minskat något i andel i förhållande till trakasserier, likaså personer i desperata situationer. Enskilda kriminella utgör en ungefär lika stor andel av gärningspersonerna bakom hoten som bakom trakasserier. Sammantaget utgör dock enskilda gärningspersoner nära tre fjärdedelar av gärningspersonerna.

Samtliga personer som uppgett att gärningspersonen kom från kriminella gäng eller nätverk är åklagare (de utgör 39 procent av åklagarna). Några åklagare skriver i fritextsvaren att de nu ökat arbetet mot olika typer av gäng och organiserad brottslighet och att otillåten påverkan är ett svar på detta. En åklagare skriver ”Vissa grupperingar har nu gått över en tidigare helig gräns”.

Tre av de fyra personer som angav en politisk aktivist är åklagare. Bland de 12 domare vid tingsrätt som uppgett att de utsatts för hot förekommer sju olika gärningspersonstyper, med andra ord är deras svar väldigt spridda. Länsrättsdomarna har främst angett två typer av påverkare: personer med psykisk störning (sex av 14 domare) och rättshaverister (tre av 14) låg bakom hoten. Att rättshaverister förekommer är föga förvånande då länsrättens ärenden kännetecknas av att enskilda personer har staten som motpart, bland dessa finns även personer som

uppfattas som rättshaverister. En domare uttrycker oro över det klientel som hanteras på länsrätten:

Fler psykiskt labila personer förekommer i migrationsmål så jag tror att det någon dag kan uppkomma någon farlig situation.

Som ovan nämnts framkom endast ett mindre antal fall av skadegörelse, våld och korruption. Därför redovisas inga siffror för dessa påverkare. Det var framför allt vid skadegörelse som gärningspersonen var okänd (jfr även Brå 2009:7). Annars finns bland de utpekade gärningspersonerna vid dessa tre former av påverkan främst enskilda aktörer (enskild kriminell utan koppling till gäng, person i desperat situation och person med psykisk störning) men även inslag av kriminella gäng eller nätverk (personer från mc-gäng eller från "annan organiserad brottslighet") samt politiska aktivister.

Konsekvenser av otillåten påverkan

I detta kapitel presenteras tidigare forskning tillsammans med resultat från den aktuella studien om konsekvenser av otillåten påverkan och vilka som får kännedom om ett påverkansförsök. Den aktuella enkätundersökningen koncentrerades av utrymmesskäl till två (nya) frågor om konsekvenser. Frågorna gällde för vem man berättade om påverkansförsöket, om händelsen anmäldes och om anhöriga drabbats direkt av otillåten påverkan, där syftet var att påverka åklagarens eller domarens tjänsteutövning.

Konsekvenser enligt tidigare forskning

Den tidigare Brå-studien visade att den vanligaste följden av trakasserier och hot för åklagare och domare var att de vid minst ett tillfälle övervägt att byta arbete eller sluta (en tredjedel av domarna som rapporterat hot, strax över en fjärdedel av åklagarna som rapporterat trakasserier) (Brå 2005:18). Endast enstaka utsatta uppgav att de varit sjukskrivna eller att de minst en gång påverkats på ett sådant sätt att tjänsteutövningen kunde ifrågasättas till följd av trakasserier eller hot. Något fler rapporterade att de tvekat inför en åtgärd eller undvikit en uppgift (9–15 procent av domarna respektive åklagarna som utsatts).

Även om forskning om otillåten påverkan tyder på att konsekvenserna är som mest kännbara precis efter det att ett påverkansförsök har ägt rum, finns en risk att de blir permanenta om händelsen inte bearbetas (Brå 2009:7, jfr även Brå 2008:8). Om professionell hantering av otillåten påverkan saknas på en arbetsplats finns också en risk för att kollegor, som själva inte utsatts, blir passiva. Det kallas i föreliggande rapport för självzensur.

I en studie av våld, hot och trakasserier mot domare i Pennsylvania i USA fann forskarna att det främst var våld som fick domarna att ändra sitt beteende (Harris m.fl. 2001)¹⁷. Även ”olämpligt beteende” (inappropriate approach) kunde få effekter, men inte alls i samma utsträckning. Samma undersökning visade att toleransen för hotfulla utbrott i domsalen från den åtalade eller dennes anhöriga var hög, då det var ett vanligt sätt att uttrycka ilska och missnöjdhet över negativa beslut. Svenska undersökningar om otillåten påverkan talar för att de negativa konsekvenserna avtar med tiden, förutsatt att den utsatte får adekvat stöd (Brå 2008:8, Brå 2009:7). Till detta kommer andra undersökningar som

¹⁷ I Brå:s tidigare undersökning om otillåten påverkan finns endast kunskap om följder vid trakasserier och hot mot åklagare och trakasserier mot domare eftersom det var endast vid de påverkanformerna som antalet utsatta var tillräckligt många för att dra några slutsatser.

i stället menar att de som drabbats blivit mer beslutsamma i att genomföra sitt arbete (Junninen 2007).

Den internationella forskningslitteraturen tar också som konsekvenser upp rena förebyggande åtgärder som utsatta domare och åklagare har börjat vidta. Det rör sig om allt från att skaffa vakthund, komma överens med kollegor om en ”hemlig signal” för när det är dags att kontakta polis till en amerikansk domare som uppgav att han numera hade vapen med sig till rättssalen (Harris m.fl. 2001). Vissa av exemplen tyder minst sagt på rädsla och otrygghet i arbetet.

Går otillåten påverkan ut över privatlivet?

Tidigare forskning om påverkansförsök tyder på att det ofta finns en form av relation mellan gärningspersonen och den som drabbas (Brå 2008:8, Calhoun och Weston 2009, Calhoun 2001). I fall med påtryckningar mot domare och åklagare finns en relation till gärningspersonen genom att de varit involverade i samma mål (Weiner och Hardenbergh 2001). Därför är det inte förvånande att det är sällsynt att hot, trakasserier eller våld riktas direkt mot åklagarens eller domarens närstående som i normalfallet är helt okända för gärningspersonen (RKP rapport 1994:2, Åklagarväsendet rapport 1995:7, Junninen 2007, Harris m.fl. 2001). Där saknas en relation.

Påverkan mot arbetsplatsen

Även om den otillåtna påverkan denna rapport är inriktad på framför allt rör händelser som drabbat enskilda tjänstemän, finns ytterligare en dimension. Även kollegor till utsatta domare och åklagare kan vara rädda för att utsättas, även om de aldrig varit föremål för påverkansförsök (Vossekuil m.fl. 2001). Konsekvenserna av påverkansförsök sträcker sig därmed förbi den enskilda tjänstemannen (jfr även Brå 2005:18, Brå 2009:7). En amerikansk undersökning visar till och med att det var ovanligt att enskilda personer inom domstolsväsendet utsattes direkt, hoten riktades ofta kollektivt mot en grupp av tjänstemän (Weiner och Hardenbergh 2001). Detta tolkades som ett tecken på att den egentliga måltavlan var systemet snarare än enskilda domare eller andra aktörer inom systemet.

Om hot eller till och med våld förekommer i rättssalen är detta också ett slag mot domarrollen i sig (Harris m.fl. 2001). Det är ett tecken på att rättens ordförande inte klarar av att garantera ordning i sin rättssal. Ytterst kan domstolarnas rykte skadas, och om domstolarna inte upplevs som trygga drabbas rättsprocessen (Warren 2001, jfr även Brå 2008:8).

Konsekvenser enligt enkäten

Reaktion

Den enda frågan i enkäten som berörde reaktionen på otillåten påverkan handlade om för vem man berättade om påverkansförsök. Svaren när det gäller trakasserier och hot visas i tabell 6.¹⁸

Tabell 6. För vem man berättade om otillåten påverkan. Andel i procent.

	Andel av de utsatta för trakasserier i procent (n=171)	Andel av de utsatta för hot i procent (n=68)
Något av de nedanstående alternativen	94	88
Ansvarig på arbetsplatsen (något av alternativen chef, säkerhetsansvarig och personalansvarig)	64	68
Chef	58	59
Arbetskamrat	54	35
Anhörig	30	32
Säkerhetsansvarig/säkerhetschef	18	27
Vän	15	15
Polisen (anmälan)	13	27
Personalansvarig, fackrepresentant eller liknande	2	2
Annan	2	3

Det kanske viktigaste resultatet som visas i tabellen är att de flesta som utsatts för särskilt trakasserier, men även hot, har berättat för någon om den otillåtna påverkan. Ett skäl till att några svarsalternativ slogs ihop till kategorin ansvarig på arbetsplatsen är att det i vissa fall är närmaste chef man pratar med och att denne i sin tur talar med den säkerhetsansvarige. Omkring två tredjedelar av hoten och trakasserier kommer till någon ansvarigs kännedom på arbetsplatsen.

Det finns vissa skillnader mellan domare och åklagare som uppgett att de utsatts för trakasserier. Bland åklagarna är det nästan en lika stor andel som berättat för chef som för arbetskamrat (55 och 54 procent). Domarna har i större utsträckning berättat för sin chef (63 procent av båda kategorierna domare) än för en arbetskamrat. Särskilt domarna i länsrätt berättade i lägre utsträckning för en arbetskamrat (47 procent). Tidigare forskning visar vikten av att den närmaste chefen tar sitt ansvar, men det kräver att han eller hon känner till händelsen.

Några åklagare och domare beskriver i fritextsvaren hur de inte fått det stöd de önskat från sin närmaste chef. En åklagare berättar om vad som hände efter otillåten påverkan i form av trakasserier:

¹⁸ Antalet personer som utsatts för övriga påverkansformer var för få för att kunna redovisas i en tabell.

Detta var mycket obehagligt trots att den som ringde inte sa någonting /.../ och trots att jag förstod att de troligen skulle nöja sig med att bara ringa och skrämmas. Vid huvudförhandlingen [fick jag ta emot nya hot, vilket] förstärkte obehaget. Jag upplevde att min chef inte riktigt tog det hela på allvar. Det var endast på grund av [mina egna initiativ] som det rapporterades till den säkerhetsansvarige.

Medan strax över en fjärdedel av åklagarna och länsrättsdomarna berättat om trakasserier för en anhörig har 43 procent av tingsrättsdomarna gjort det. Dessa domare har även i högre utsträckning än övriga berättat för en vän om händelsen. Länsrättsdomarna var i stället mer benägna att berätta för sin säkerhetschef/säkerhetsavdelning samt att anmäla trakasserier till polisen (21 procent har angett vartdera alternativet) än för sina kollegor i tingsrätten (10 respektive 13 procent).

Åklagarna gjorde inte heller en anmälan till polisen i särskilt stor utsträckning (13 procent), men något fler än tingsrättsdomarna berättade för säkerhetschef/säkerhetsavdelning om trakasserier (20 procent). Alla tre grupperna har gemensamt att de i mycket liten utsträckning har berättat för personalansvarig, fackrepresentant eller liknande.

Andelen som berättat för någon om hot liknar i hög grad resultaten för trakasserier. Den stora skillnaden är att färre personer berättat för sina arbetskamrater om hoten. Däremot har fler personer rapporterat hotet till en säkerhetsansvarig eller säkerhetschef samt anmält hotet till polisen. En jämförelse mellan domare och åklagare visar att länsrättsdomare i högre utsträckning än övriga berättar om och rapporterar hoten. Det gäller samtliga typer av personer som man berättade för (allt ifrån chefen till personalansvarig eller fackrepresentant). Det rör sig dock om ganska få domare och åklagare när man jämför de mindre vanliga svarsalternativen.

Kollegors utsatthet kan skapa otrygghet på arbetsplatsen

Även om man inte själv drabbats av påverkansförsök kan kollegors utsatthet leda till spridningseffekter i form av obehagskänslor, rädsla eller oro. En länsrättsdomare berättar om oro för att själv utsättas för påverkansförsök:

Flera av mina kollegor och min chef har utsatts för förhållandevis allvarlig skadegörelse på sina hem och även för hot, såväl som per telefon som på Internet. Detta ser jag mycket allvarligt på och det oroar mig i stor grad. Att jag själv inte drabbats förefaller vara en slump eller ren tur. Risken för att gärningsmannen lyckas i sitt uppsåt, dvs. att påverka, är tyvärr inte helt obefintlig, hur professionella vi domare än är. I vart fall har de lyckats påverka våra rutiner och säkerhetstänkande samt spridit en obehagskänsla. Detta är givetvis helt oacceptabelt och måste stävjas.

I tidigare undersökningar har Brå betecknat reaktioner av sådant slag som ger upphov till en förändrad tjänsteutövning för självrensning. En

domare är visserligen särskilt påpassad i den meningen att beslut och domar är skriftliga och därför kan granskas i efterhand. Trots detta finns många gånger ett förhållandevis stort diskretionärt utrymme där bedömningar av bevisningens styrka och andra mer subjektiva faktorer otillbörligt skulle kunna gå i "fel" riktning. Det innebär att domare har vissa möjligheter att, som ett led i självcensur, påverka beslut och domar.

Åklagare har ett större diskretionärt utrymme eftersom de löpande tar ställning till om hur djupt och brett en förundersökning ska drivas och vilka tvångsmedel som ska sättas in. En granskning av en mängd ställningstaganden, där åtskilliga inte finns dokumenterade, är väsentligt svårare att göra än att granska en skriftlig dom. Det innebär att en åklagare otillbörligt skulle kunna styra bort resurser och fokusera på andra delar av utredningen i syfte att få till stånd ett visst resultat. Till detta kommer det spelrum som finns i rena bedömningsfrågor, som påminner mycket om domarnas situation, även om åklagarens göranden och låtanden är väsentligt mindre exponerade än domarens.

Genom enkätundersökningar är det närmast omöjligt att bedöma om självcensur utgör ett problem. Personer som ägnar sig åt självcensur skulle sannolikt ha svårt att berätta om det. Enkätsvaren indikerar däremot att det finns en viss oro för otillåten påverkan, och skadorna som självcensur skulle kunna orsaka visar på vikten av att ta påverkansförsök på allvar. I detta ligger att försöka motverka och lindra konsekvenserna av den otillåten påverkan som faktiskt sker (jfr Brå 2009:7).

Anhöriga utsätts sällan direkt

I det första resultatkapitlet redovisades i vilken utsträckning åklagare och domare angett att de själva utsatts för otillåten påverkan under de senaste 18 månaderna. Det var främst åklagarna inom ÅM som drabbats, men även domarna och EBM:s åklagare uppgav påverkansförsök. Frågan ställdes också om deras familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för otillåten påverkan där man bedömde att syftet var att påverka myndighetsutövningen. Att det är mycket ovanligt att anhöriga blir direkta måltavlor för påverkansförsök framgår av tabell 7.

Tabell 7. Andelen åklagare och domare som uppgav att deras anhöriga utsatts för otillåten påverkan i syfte att påverka den egna myndighetsutövningen. Andel i procent.

	Antal ¹⁹	Andel (n=1096)
Anhöriga har inte utsatts direkt	1 083	99
Trakasserier	7	Mindre än 1
Hot	5	Mindre än 1
Skadegörelse	2	Mindre än 1
Våld	0	0
Korruption	0	0

De flesta av de 13 personer vars anhöriga utsatts för otillåten påverkan anger att det endast skett vid ett tillfälle, upp till elva trakasseritillfällen förekommer dock. Både åklagare och domare har rapporterat att anhöriga utsatts direkt, ingen av de tre myndigheterna (Domstolsverket, ÅM eller EBM) särskiljer sig här. Fyra personer har angett att anhöriga utsatts för påverkan, men att de personligen inte utsatts för påtryckningsförsök. En tolkning av dessa resultat är att när anhöriga utsätts för påtryckningar sker det vanligen i kombination med påtryckningar riktade direkt mot myndighetspersonen. En länsrättsdomare skrev följande i enkäten:

Jag och min familj har blivit utsatta för [påverkansförsök] på grund av att jag som domare inte har bifallit ett överklagande av en körkortsindragning. Detta ägde rum efter domen.

¹⁹ En person har uppgett att anhöriga har drabbats av mer än en form av otillåten påverkan.

Utblick Finland

I följande avsnitt kommer några finska resultat att redovisas och jämföras med de svenska resultaten. Syftet med avsnittet är således att fördjupa analysen av de svenska resultaten snarare än att utförligt redovisa de finska.²⁰

Delvis samma former av otillåten påverkan i Finland

Trakasserier är den vanligaste formen av otillåten påverkan i såväl Finland som Sverige. Sedan följer hot. Skadegörelse, våld och otillbörliga erbjudanden har endast rapporterats av enstaka domare och åklagare i de två länderna. Det är även i Finland mycket ovanligt att anhöriga utsatts för direkta påverkansförsök. Trots dessa grundläggande likheter finns vissa skillnader.

Andelen länsrättsdomare i Sverige och personer i de finska förvaltningsdomstolarna²¹ som uppgett att de utsatts för trakasserier är identisk (11 procent). Vid hot finns dock en skillnad, där de svenska länsrättsdomarna i större utsträckning än sina finska kollegor i förvaltningsdomstolen uppgett att de utsatts (8 procent i Sverige, 4 i Finland). En förklaring till att domarna i de finska förvaltningsdomstolarna i lägre utsträckning än sina svenska kollegor uppgett utsatthet för hot kan vara att de har väsentligt färre mål av känslig natur. För att nämna ett exempel har de färre migrationsärenden.

Då det gäller utsatthet för trakasserier anger en högre andel av de finska tingsrättsdomarna att de utsatts under den 18 månader långa perioden (17 procent mot 10 procent i Sverige). En förklaring kan vara att yngre kvinnor dominerar i de finska domstolarna. Även i den svenska undersökningen har de kvinnliga domarna rapporterat trakasserier i större utsträckning än sina manliga kollegor. Varför upplever kvinnliga domare trakasserier i högre grad än sina manliga kollegor? Både i svenska och finska tingsrätter består rätten vanligen av en yrkesdomare och tre nämndemän (www.dom.se, Frände 2009). Ofta är nämndemännen äldre personer och inte sällan män. De unga kvinnliga domarna ”sticker” troligen ut och det kan leda till att de blir mer exponerade än

²⁰ En finsk resultatrapport kommer under 2009 att ges ut av HEUNI. I den finns en mer detaljrik genomgång av den finska undersökningen och dess resultat. De resultat som jämförs har framkommit genom identiska frågor i den svenska respektive finska undersökningen. Enkäten har administrerats på samma sätt i de båda länderna, den enda skillnaden är att den svenska enkäten låg ute en något längre tid för att få en acceptabel svarsfrekvens. Se även bilaga 4 för uppgifter om den finska svarsfrekvensen.

²¹ För att motsvara de svenska länsrätterna slogs förvaltningsdomstolens första instans ihop med försäkringsdomstolen i den finska undersökningen.

männerna. Tingsrättsdomarna i Finland har också uppgett en något högre utsatthet för hot (5 procent mot 3 i Sverige).

Att svenska åklagare är synliga som individer, inte minst i medierna, har tidigare i denna rapport angetts som en förklaring till den höga andelen som uppgett att de utsatts för trakasserier. Även i Finland har åklagarna blivit alltmer exponerade i medierna. Vissa åklagare har också ett intresse av att profilera sig och medierna hjälper mer än gärna till. Det är därför föga förvånande att andelen åklagare som uppgett att de utsatts för trakasserier är på samma nivå som i Sverige (22 procent). Även andelen åklagare som uppgett att de drabbats av hot är närmast identisk i de båda länderna (9 procent i Finland, 8 i Sverige).

I Finland har 72 procent av de utsatta domarna och åklagarna angett att trakasserierna framfördes via telefon, brev, e-post eller sms till arbetsplatsen. Det är en mycket större andel än i den svenska undersökningen (45 procent var den aktuella siffran) och gäller både domare och åklagare. I Sverige framfördes fler trakasserier i stället personligen. Svarsalternativ som markering och tecken på kartläggning är också vanligare i Sverige. Detta är ett tecken på att aktörer med koppling till kriminella gäng och nätverk, som oftast använder sådana metoder, är ovanligare aktörer i Finland. Även i Finland har den organiserade brottsligheten mer subtila och sofistikerade påverkansformer (Junninen 2006).

I Finland (75 procent) är det mycket vanligare att även hot framförs till arbetsplatsen genom telefon, brev, sms och e-post jämfört med i Sverige (43 procent). Framför allt gäller det de finska domarna. I Sverige är liksom vid trakasserier personligen framförda hot vanligare. Till detta kommer hot som kommit fram genom tips och andrahandsuppgifter.

Kriminella gäng och nätverk påverkar i Sverige

Medan de svenska åklagarna i stor utsträckning menar att en aktör med koppling till kriminella gäng och nätverk ligger bakom trakasserier och hoten har de finska åklagarna främst angett påverkare utan sådan koppling (jfr även Junninen 2007). Vid trakasserier angav 11 procent av de utsatta finska åklagarna och 22 procent av de svenska åklagarna en påverkare som kategoriseras tillhöra ett kriminellt gäng eller nätverk. Denna skillnad var mer markant vid hot, där motsvarande siffror var 9 procent för de utsatta finska åklagarna och 39 procent för de svenska.

Det råder ingen tvekan om att organiserad brottslighet är en fråga som diskuterats mer i Sverige än i Finland under den aktuella undersökningsperioden. I Finland har inte heller några särskilda satsningar vidtagits från myndigheternas sida riktade mot brottsaktiva personer inom organiserad brottslighet. Den centrala frågan är dock om uppmärksamheten och resultaten i undersökningen tyder på att problemet med organiserad brottslighet är större i Sverige än i Finland.

En tänkbar förklaring är att de svenska åklagarna i högre grad än sina finska kollegor reflekterat över påverkarnas koppling till gruppe-

ringar. Regeringens mobilisering mot organiserad brottslighet och all rapportering i medierna om gänguppställningar och olika dramatiska händelser borde ha haft viss påverkan även på åklagare och domare. Till detta kommer att gärningspersonerna kanske till och med utreddes och sedermera åtalades till följd av särskilda projekt mot organiserad brottslighet, vilket innebär att kopplingar till grupperingar och kriminella nätverk sannolikt utretts i förundersökningen.

Enskilda påverkare

Tingsrättsdomarna i Sverige och Finland har i en fjärdedel av fallen angett att rättshaverister låg bakom trakasserier. I de svenska länsrätterna uppges dock andelen rättshaverister vara väsentligt högre än i de finska förvaltningsdomstolarna (53 mot 14 procent). Ordet rättshaverist finns dock inte på finska, utan fick översättas till vad på svenska skulle motsvara ”en person som deltar i rättegång för sakens egen skull”. Något som dock talar mot resonemanget att finska domare inte känner sig hemma med begreppet är att rättshaverister uppges ligga bakom en lika stor andel trakasserier mot tingsrättsdomare i de båda länderna. Med andra ord har domare trots allt identifierat rättshaverister som ansvariga för otillåten påverkan. Skillnaden när det gäller länsrättsdomare ligger därför troligen även i att man hanterar delvis olika typer av ärenden och därmed möter olika typer av personer i de finska förvaltningsdomstolarnas första instans och de svenska länsrätterna.

Undersökningen visar att domare och åklagare i Finland utsätts för hot framför allt från personer som betecknas som psykiskt störda. Det är stor skillnad mot åklagarna i Sverige där i stället personer med koppling till kriminella gäng och nätverk är de vanligast uppgivna svarsalternativen, även om personer med psykisk störning kommer tätt därefter. En annan skillnad är att enskilda kriminella är en inte obetydlig typ av påverkare för svenska åklagare och domare medan deras finska kollegor i ringa utsträckning möter sådana personer. Läggs de två svarsalternativen kriminella gäng och nätverk samt enskilda kriminella ihop uppfattas de ligga bakom 37 procent av de rapporterade hoten i den svenska enkäten. I den finska undersökningen är motsvarande siffra 11 procent. Det betyder att svenska domare och åklagare på ett helt annat sätt än i Finland upplever att de utsätts för hot från kriminella aktörer. Det finns en liknande skillnad vid trakasserier, även om den inte är lika markant.

En likhet finns mellan situationen i Sverige och Finland genom att politiska aktivister förekommer som påverkare. De uppfattas ha riktad påverkan mot både domare och åklagare, men genomgående i mycket liten utsträckning.

Påverkan mot finska åklagare något senare i processen

En viktig skillnad mellan de svenska och finska åklagarna är när i processen de utsätts för otillåten påverkan. I Sverige sker trakasserier mot åklagare tidigare i processen än i Finland. Att påverkansförsök inträffat redan innan åtal har väckts har angetts av 39 procent av åklagarna i Sverige att jämföra med 16 procent bland åklagarna i Finland. Skillnaden är lika markant vid hot. En förklaring kan vara att finska åklagare träder in senare i processen jämfört med i Sverige, där åklagarna särskilt i högriskmål tydligt intar rollen som förundersökningsledare (se Frände 2009 för finska förhållanden). Det innebär att de finska åklagarna typiskt sett synliggörs först efter att åtal har väckts.

I Finland är andelen åklagare som uppgett att de utsatts för trakasserier då åtal väckts 28 procent mot 12 procent i Sverige. Skillnaden är ännu större vid hot. Ytterligare en förklaring till en sådan fördelning kan vara skillnaden mellan Sverige och Finland i fråga om förekomsten av kriminella gäng och nätverk. Det är rimligt att sådana aktörer, i något större utsträckning än andra, försöker påverka i ett tidigt skede där utsikterna att förändra ärendets utgång är som störst. Den omständigheten skulle också kunna bidra till tidigare påverkansförsök mot åklagare i Sverige.

Finska och svenska åklagare uppger i ungefär lika stor utsträckning trakasserier som inträffat efter att dom har fallit. Skillnaden mellan grupperna ligger i att finska åklagare i större utsträckning anger att de drabbats när åtal väl väcks.

När det gäller de båda kategorierna av domare finns inga större skillnader i när påverkan har inträffat. Det vanliga är att påverkan sker under förhandlingar eller vid skriftväxling.

I Sverige har det blivit vanligare med förhandlingar på "fältet" där främst länsrätterna kan hålla förhandling på orten, i kommunens lokaler eller på vårdinrättningar. Dessa "sessionssalar" kan upplevas som otrygga och även skapa situationer för otillåten påverkan. I Finland har rättsväsendet en mer traditionell hållning och förhandlingar sker regelmässigt i domstolsbyggnader.

Slutsatser

Otillåten påverkan mot åklagare

Enligt tidigare forskning är åklagare den yrkesgrupp inom rättsväsendet som i störst utsträckning utsätts för påverkansförsök (Brå 2005:18). En förklaring till detta är att åklagaren är exponerad som individ, inte minst genom att det är de enskilda åklagarna och inte myndigheten som väcker åtal och uttalar sig i media. Därmed talar mycket för att de inte ses som representanter för myndigheten utan i stället framställs som individer. Dessutom involveras de ofta tidigt i processen, i många riskfyllda eller komplexa ärenden sker detta redan under förundersökningen.

Åklagare från ÅM har i större utsträckning än sina kollegor på EBM uppgett att de drabbats av otillåten påverkan. Skillnaden är störst när det gäller trakasserier. Även hot förekommer mot de två åklagarkategorierna. Skadegörelse, våld och otillbörliga erbjudanden är dock ovanliga företeelser, det rör sig snarare om enstaka åklagare som drabbats av dessa påverkansformer. Det är också ovanligt att anhöriga utsätts för direkta påtryckningar i syfte att påverka åklagarens yrkesutövning.

Trakasserier och hot sker oftast genom telefonsamtal, e-post, sms eller brev till arbetsplatsen. Även om metoder som markeringar, tecken på kartläggning och försändelser eller samtal till bostaden totalt sett inte tillhör vanligheterna är det framför allt åklagare som möter sådana påverkansförsök. Det hör ihop med vilka typer av påverkare åklagare möter.

Kännetecknande för otillåten påverkan mot åklagare är att den ofta sker redan under förundersökningen, eller möjligen under huvudförhandlingen. Påverkan efter detta är sällsynt, vilket talar för att de flesta påverkare har instrumentella syften, de försöker påverka rättsprocessen, inte hämnas. De flesta åklagare som utsätts för otillåten påverkan berättar för någon om händelsen. Det vanligaste är enligt undersökningen att man berättade för sin chef eller en arbetskamrat.

Förklaringen till skillnaden i angiven utsatthet mellan de två kategorierna åklagare ligger i vilka ärenden de hanterar och därmed vilka potentiella påverkare de möter, hur uppmärksammade dessa ärenden blir och vilken fokus man har på säkerhetsfrågorna inom den egna myndigheten. Ekobrott får sällan samma uppmärksamhet som vissa mål – exempelvis vålds- och sexualbrott – som hanteras av åklagare på ÅM. Personer med en kriminell bakgrund kan spelreglerna och använder därför inte otillåten påverkan i samtliga fall. Fokuseringen på organiserad brottslighet innebär dock sannolikt ett ökat tryck på åklagarna. Personer med koppling till kriminella gäng och nätverk uppfattas också vara förhållandevis aktiva som påverkare mot de svenska åklagarna.

Sett till vilka som uppfattas ligga bakom trakasserier och hot mot åklagare är nämligen aktörer inom kriminella gäng och nätverk fram-

trädande. Det gäller i synnerhet vid hot. Andra vanliga påverkare vid trakasserier och hot är personer som uppfattas ha en psykisk störning, enskilda kriminella, personer i desperata situationer och rättshaverister.

Otillåten påverkan mot domare

Endast otillåten påverkan mot domare som arbetar i tingsrätt och framför allt med brottmål har tidigare undersökts. Tidigare forskning tydde dock på att länsrättsdomare och domare som har hand om familjemål kan vara lika utsatta för påtryckningar (jfr exempelvis Geiger 2001). Länsrättsdomare hanterar ärenden som rör tvister mellan individer och staten där målets utgång många gånger har stora konsekvenser för den enskilde. Därför ingick de i undersökningen.

Resultaten visar också att länsrättsdomare utsätts i högre grad för otillåten påverkan än tingsrättsdomare. Skillnaden ligger framför allt i att länsrättsdomare uppgett trakasserier i nästan samma utsträckning som hot. Tingsrättsdomare har främst angett att de utsatts för trakasserier och i mindre utsträckning hot. Endast enstaka domare, oavsett domstolstyp, har uppgett att de drabbats av skadegörelse, våld eller otillbörliga erbjudanden.

Domare är dock – sett till övriga aktörer i rättskedjan – förhållandevis förskonade från otillåten påverkan. Förklaringen ligger för det första i att domare kommer in sent i processen, potentiella påverkare har redan mött en mängd olika personer i processen och kanske blir varje nytt möte mindre laddat. För det andra är domaren mindre exponerad som individ, det finns ofta nämndemän på plats, och domaren uppfattas som en del av ett kollektiv på ett sätt som exempelvis åklagare inte gör. Till det kommer att domaren har en mindre framträdande roll i processen än åklagaren, som intar en partsställning.

Båda kategorierna av domare har angett att de framför allt fått hot och trakasserier framförda via telefon, sms, e-post eller försändelser till arbetsplatsen. Länsrättsdomare utsätts för otillåten påverkan under den skriftliga processen. En nackdel med skriftväxlingen är att det skapar ett stort avstånd till domaren. Själva formen kan inbjuda till hot eller trakasserier då en påverkare inte har något ansikte på domaren, och kanske också får en sämre förståelse för hur processen ska gå till. Samtidigt som den skriftliga handläggningen innebär ett skydd för otillåten påverkan som uppstår vid möten i samband med förhandlingar, kan skriftväxlingen innebära en annan form av kontakt som kan öka risken för påverkansförsök.

Tingsrättsdomare har framför allt angett att de utsatts vid huvudförhandlingen, eller inför överklagan till nästa instans. Därmed uppstår även påverkan vid personliga möten. Där är det själva situationen – mötet – som förklarar den otillåtna påverkan. Domstolsbyggnaden är också en riskplats för otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen (Brå 2008:8).

De två kategorierna domare har uppfattat att samma slags aktörer ligger bakom den otillåtna påverkan. De två vanligaste svarsalternativen var rättshaverister och personer med en psykisk störning.

När otillåten påverkan väl har skett berättar domarna främst om det för sin chef. Tingsrättsdomarna var mest benägna av alla undersökta grupper att berätta om påverkansförsöken för anhöriga och vänner.

Otillåten påverkan i rättsprocessen

Det finns ett tydligt mönster för när otillåten påverkan sker. Otillåten påverkan sker under förundersökningen och rättsprocessen. Det finns också ett tydligt mönster för när otillåten påverkan *inte* sker. När beslut har fattats eller dom har fallit är utsikterna att påverka det enskilda ärendet som regel små. Däremot kan åklagarens eller domarens framtida agerande och beslutsfattande påverkas. Dessutom kan även deras kollegors myndighetsutövning påverkas.

Risktidpunkterna kan vara desamma för många olika grupper. Otillåten påverkan är framåtsyftande till sin karaktär, det handlar om att få någon att agera eller vara passiv på ett sätt som gynnar den egna saken. Därför sker påverkan mycket sällan efter att en dom har fallit och ärendet redan är avgjort. Detta resultat återkommer oavsett om man studerar åklagare, domare, andra myndighetspersoner eller brottsoffer och vittnen (jfr även Brå 2005:18, Brå 2008:8, Brå 2009:7). Även internationell forskning pekar i samma riktning, med andra ord är detta förhållande inte unikt för Sverige (jfr exempelvis Harris m.fl. 2001, Fyfe 2001).

Att huvudförhandlingen är en risktidpunkt för otillåten påverkan är något domare och åklagare delar med brottsoffer och vittnen (jfr Brå 2008:8). Det är ett möte mellan parterna och innebär därmed tillfällen till påverkansförsök. Även anhöriga och vänner till den egentliga påverkaren kan framföra hot eller liknande (se även Brå 2008:8). Domaren har som rättsens ordförande en viktig roll att spela för att skipa ordning i rättssalen.

Som ovan konstaterats skiljer sig åklagare från många andra yrkesgrupper i rättskedjan genom sin större utsatthet för påverkansförsök, men också genom att de är synliga som individer. Att det är ett relevant samband blir särskilt tydligt mot bakgrund av amerikansk forskning om hot och våld mot domare. I USA rapporterar domare en högre utsatthet än åklagare, och detta förklaras med att domare är mer exponerade än åklagare och har ett större symbolvärde i den amerikanska rättsprocessen (Calhoun 2001, Jones 2003).

I Sverige är domare, som redan nämnts, på ett annat sätt en del av ett kollektiv. De har ingen särskild klädsel, driver inte egna kampanjer och syns mindre i media. I förhandlingssalen sitter domaren inte ensam, utan vanligtvis bland nämndemän och blir därmed på ett tydligare sätt en del av ett dömande kollektiv.

Dessa två faktorer, en tydlig risktidpunkt och den individuella synlighetens roll, kan vara en utgångspunkt när rapporten nu avslutas med förebyggande och lindrande förslag.

Förebyggande och lindrande åtgärder

Följande avsnitt bygger på rapportens resultat, men berör specifikt två enkätfrågor och seminarierna.

Myndigheternas åtgärder lokalt och centralt

Två frågor i enkäten handlade om huruvida den lokala arbetsplatsen respektive den centrala myndigheten ändrat sina rutiner eller riktlinjer till följd av otillåten påverkan. Resultaten visas i tabellerna nedan. Den låga andelen som angett respektive åtgärd ska ses som ett uttryck för att inte alla arbetsplatser varit utsatta för påverkansförsök under den studerade perioden (något som vissa personer också kommenterat i enkäten).

Svaren från dem som själva utsatts för otillåten påverkan skiljer sig inte från samtliga svar. Det finns därmed en gemensam bild av myndighetens åtgärder oavsett om man själv utsatts för påverkan eller inte.

Tabell 8. Andel domare och åklagare som uppgett att den lokala arbetsplatsen förändrat sina rutiner till följd av otillåten påverkan. Andel i procent.

	Skärpta besöksrutiner	Utvecklat den interna dialogen (öppen kommunikation om problem)	Fysiskt skydd och utformning av lokaler (skalskydd, larm etc)	Rutiner för incidentrapportering	Utvecklat externt samarbete (t.ex. med polisen)
Åklagare ÅM (n=450)	23	20	16	12	9
Åklagare EBM (n=78)	12	22	12	10	13
Domare TR (n=387)	10	4	10	9	6
Domare LR (n=178)	19	14	16	16	14
Alla (n=1096)	17	14	13	11	9

Av fritextsvaren kan man utläsa att säkerhetsfrågan diskuteras på arbetsplatserna, lokalers lämplighet analyseras och vissa förhandlingar sker och beslut meddelas av säkerhetsskäl i exempelvis polisens lokaler. Att telefonsamtal från vissa personer inte kopplas fram till utsatta åklagare och domare förekommer också till följd av risken för otillåten påverkan. Några personer framhåller också att situationen på arbetsplatsen är god när det gäller säkerhet och förebyggande åtgärder. En domare berättar att kollegor som utsatts för påverkansförsök fått belysning med rörelsedetektorer installerade av arbetsgivaren vid den privata bostaden.

Åtgärder kan därmed vidtas av arbetsgivaren, men röra en annan fysisk plats än arbetsplatsen.

Tabell 9. Andel domare och åklagare som uppgett att den centrala myndigheten förändrat sina riktlinjer till följd av otillåten påverkan. Andel i procent.

	Utvecklat myndighetens säkerhetsstrategi/plan	Utvecklat den interna dialogen (öppen kommunikation om problem)	Nya riktlinjer för fysiskt skydd och utformning av lokaler (skal-skydd, larm etc)	Riktlinjer för incidentrapportering	Utvecklat externt samarbete (t.ex. med polisen)
Åklagare ÅM (n=450)	48	20	13	15	10
Åklagare EBM (n=78)	32	19	8	3	6
Domare TR (n=387)	12	3	7	11	4
Domare LR (n=178)	18	7	9	15	7
Alla (n=1096)	29	12	10	13	7

Åklagare från ÅM som i enkäten kommenterat vad den centrala myndigheten har gjort framhåller att myndigheten anställt en säkerhetschef och att ett personsäkerhetsprogram håller på att arbetas fram. Flera åklagare (ÅM och EBM) lyfter fram att arbete pågår inom myndigheterna, inte minst efter några allvarliga fall av otillåten påverkan. Några av dem uttrycker också viss besvikelse över att man ännu inte sett några resultat av detta arbete. Flera domare som skrivit kommentarer i fritextsvaren påpekar att otillåten påverkan inte inträffat på deras arbetsplats, men att de inte vet vad som skett på myndigheten eller utgår från att en del har gjorts från Domstolsverkets sida.

Central mobilisering?

Av undersökningen framgår att både Domstolsverket, ÅM och EBM centralt arbetar aktivt för att motverka otillåten påverkan. Säkerhetschefer och säkerhetshandläggare rekryteras, strategier formuleras, incidentrapporteringssystem finns på plats eller är under införande och utbildningspaket har tagits fram. Kort sagt är aktiviteten hög på central nivå.

Det är svårare att bedöma initiativen på lokal nivå, ute på åklagar-kamrarna och i synnerhet på domstolarna. Medan ÅM och EBM båda består av en myndighet utgör Sveriges Domstolar 87 myndigheter. Att dessa myndigheter lyder direkt under regeringen skapar utmaningar för ett sammanhållet lokalt säkerhetsarbete.

Enkäten visar att vissa arbetsplatser har infört skärpta besöksrutiner, utvecklat den interna dialogen, förbättrat skalskyddet och infört system för incidentrapportering för att nämna några exempel. Andra arbetsplatser sägs i enkätens fritexter ha bra rutiner eller vara förskonade från

påverkansförsök. Det finns dock några åklagare och domare som lyfter fram att säkerhetstänkandet på den egna arbetsplatsen inte är tillräckligt utvecklat. Bristande rutiner och bristande professionalism är exempel på sådana omdömen.

Lokalerna är viktiga

Av fritextsvaren i enkäten och seminarierna framgår tydligt att domare och åklagare fäster stor vikt vid säkerhetsfrågor kring lokalerna, i synnerhet domstolsbyggnaden. En tingsrättsdomare skriver:

Säkerhetstänkandet i domstolarna måste skärpas. Vi har inte någon bevakning eller annat skydd i och utanför tingssalarna. Man kan obehindrat ta med sig vapen och annat med undantag för när det är säkerhetskontroll. Det är ovanligt att incidenter inträffar, men när det händer är vi helt utlämnade.

Inpasseringskontroll och larmbågar är återkommande exempel på hur man kan öka säkerheten i domstolsbyggnader. En utredning pågår för närvarande om säkerhet i domstol, som ser över sådana frågor (se Justitiedepartementet dir. 2008:127). Det gäller också "reträttvägar" för personalen och förbud för åhörare att ta in ytterkläder och väskor i sessions- och sammanträdeslokaler. Ett förslag är att ha en särskild ingång för personalen för att minska risken för obekväma möten.

Något som lyfts fram är att åklagarna inte är lika skyddade som domarna i domstolslokalerna. Skälet är att domarna har "interna" vägar in till sessionslokalerna medan åklagarna kommer utifrån som vilken part som helst. Även vittnens och målsägandes ännu mer utsatta position förs fram. Dessutom menar några enkätbesvarare att lokaler ibland används på sjukhusinrättningar som inte uppfyller samma säkerhetskrav som de vanliga lokalerna. Enstaka enkätbesvarare påtalar också att förhandlingar ställts in eller flyttats till följd av bristande säkerhet kring lokalen, en åtgärd som också nämns i tidigare forskning (Harris m.fl. 2001). Sveriges Domstolar och Sveriges kommuner och landsting har ingått en överkommelse om vilka säkerhetskrav som ska vara uppfyllda för att arbetsmiljön ska vara acceptabel och för att en dömande verksamhet ska kunna bedrivas vid sjukhusinrättningarna.

Minska exponeringen av enskilda tjänstemän

Flera åklagare pekar på problemet att de uppträder som individer och därför också blir exponerade som personer. I medierna pekas också den enskilde åklagaren ut. Som ovan nämnts är det också enligt rättegångsbalken åklagaren som driver målet och inte ÅM. Det är stor skillnad mot exempelvis poliser, som uppträder mer som representanter för en kår.

Inom Domstolsverket har en ny mediestrategi tagit form som innebär att det är domare i en annan domstol som kommenterar en kollegas

domskäl och domslut. Skälet är att den domare som redan är involverad i målet ska slippa att bli ännu mer exponerad. Förslag för att minska exponeringen är därför att även andra myndigheter kan testa en sådan modell.

Ett annat förslag i ärenden där det finns en hotbild, är att man – som redan sker ibland – involverar flera åklagare. På det sättet blir åklagarna tydligare representanter för myndigheten, något som följande citat illustrerar:

Styrkan hos oss är att vi är en organisation med många tjänstemän. Intrycket ska därför bibringas att det är meningslöst att hota för det kommer bara en ny likadan tjänsteman. Myndighetsutövningen är alltså inte personlig. Detta är vårt bästa skydd.

Beroende på synligheten, men också åklagarens mer offensiva roll jämfört med domarna och åklagarnas högre utsatthet för otillåten påverkan, är det väsentligt fler åklagare som tar upp behovet av skyddade privatuppgifter. Några uttrycker oro över hur enkelt det är att kartlägga dem via uppgifter på nätet. Ett påpekande från några personer som besvarat enkäten är att skyddsåtgärder sätts in först när ”något” inträffat, och då upplevs det kunna vara för sent eller kräva omfattande motåtgärder, som att flytta.

Seminariedeltagare menar också att åklagare och domare bör fundera en del över vilka uppgifter de själva lägger ut om sig i bloggar och liknande på Internet.

Information om hur myndigheten hanterar påverkansförsök

Några åklagare och domare efterlyser lättillgänglig information om hur man ska agera när ett hotfullt samtal äger rum eller en obehaglig situation uppstår. Behovet av information gäller också vilka åtgärder som myndigheten sätter in när en situation uppstår.

Ökad kunskap och mental beredskap

Några hänvisar till behovet av vad som kan kallas för mental beredskap. I klartext handlar det om en insikt om yrkets risker och vad som kan inträffa. Den som är mentalt förberedd blir inte lika rädd om en situation uppstår utan kan hantera händelsen bättre. En viktig källa till kunskap är uppgifter från incidentrapporteringssystemen. Att ha en klar bild över vad som skett och sker är kanske den allra viktigaste kunskapen. På denna punkt finns utrymme för förbättringar eftersom enkäten visar att endast två tredjedelar av de trakasserier och hot som förekom rapporterades till en chef eller säkerhetsansvarig på myndigheten.

En fråga som också berörs är vikten av att myndigheterna gör något konkret och inte ”bara” uppgraderar riktlinjer och handlingsplaner.

Trakasserier svåra att hantera

Brå har även i tidigare sammanhang betonat vikten av att motverka effekterna av trakasserier (se Brå 2005:18, Brå 2008:8, Brå 2009:7, Brå 2007). Då de ofta är av subtil karaktär kan de vara svåra att tolka för den som drabbas, finns det något hot, är jag i fara? Det lämnar utrymme för fantasin, och riskerar att leda till självcensur, även bland personer som själva inte drabbats av påverkansförsök. Eftersom trakasserier är den vanligaste formen av otillåten påverkan mot åklagare och domare måste myndigheterna lägga stor vikt vid att hantera just sådana.

Svår balans mellan att ta hot på allvar och inte dramatisera

Flera personer vittnar om att de inte känner att de blivit tagna på allvar när de utsatts för påverkansförsök. Det är ett problem som även andra yrkesgrupper gett uttryck för (Brå 2005:18, Brå 2009:7). Samtidigt varnar några domare för att för stor fokus på otillåten påverkan skapar en överdriven hotbild och därmed rädsla. Även om vissa personer har utsatts för otillåten påverkan har åtskilliga av dem hanterat stora mängder utredningar och mål utan att något har inträffat. Risken är särskilt liten för våld och skadegörelse. Utmaningen är därför att ha en realistisk bild, ett råd som givetvis är svårt att praktisera. Ett led i detta arbete är som nyss nämnts att öka kunskapen och den mentala beredskapen.

Referenser

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Barnmisshandel. En kartläggning av polisanmäld misshandel av små barn*. Rapport 2000:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Rapport 2005:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Motverka otillåten påverkan. En handbok för myndigheter om att förebygga trakasserier, hot, våld och korruption*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Korruptionens struktur i Sverige. "Den korrupte upphandlaren" och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk*. Rapport 2007:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen. Om ungdomsbrott, relationsvåld och organiserad brottslighet*. Rapport 2008:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Polisens möte med organiserad brottslighet. En undersökning om otillåten påverkan*. Rapport 2009:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Calhoun, F. S. (2001). Violence toward judicial officials i Flango, Victor och Hardenbergh, Don (red) *The annals of the american academy of political and social science. Courthouse violence: Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 54–68.
- Calhoun, F. och Weston, S. (2009). *Threat assessment and management strategies. Identifying the howlers and hunters*. London: CRC Press.
- Dahmström, K. (2005). *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (1998). *The good research guide for small-scale social research projects*. Buckingham: Open university press.
- DN (2005). *Hatbrev till domare i våldtäktsmål i Motala*. <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/hatbrev-till-domare-i-valdtaktsmal-i-motala-1.351570>> Hämtad 12 mars 2009.
- DN (2008). *Skott mot Malmö-åklagares hus*. <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/skott-mot-malmo-aklagares-hus-1.550222>> Hämtad 12 mars 2009.
- Domstolsverkets hemsida, Information om länsrätterna. <http://www.domstol.se/templates/DV_InfoPage_722.aspx>
- Frände, D. (2009). *Finsk straffprocessrätt*. Helsingfors: Edita.
- Fyfe, N. R. (2001). *Protecting intimidated witnesses*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
- Geiger, F. A. (2001). Courthouse violence: The view from the bench i Flango, Victor och Hardenbergh, Don (red) *The annals of the american academy of political and social science. Courthouse violence*:

- Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 102–108.
- Harris, D. J. m.fl. (2001). Violence in the judicial workplace: One state's experience. I Flango, Victor och Hardenbergh, Don (red.) *The annals of the American academy of political and social science*. *Courthouse violence: Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 38–53.
- Jones, T. L. (2003). *Court security. A guide for post 9-11 environments*. USA Springfield, Illinois: Charles C Thomas Publisher.
- Junninen, M. (2006). *Adventurers and risk-takers: Finnish professional criminals and their organisations in the 1990s cross-border criminality*. Helsingfors: HEUNI.
- Junninen, M. (2007). *Irregular influences of Finnish justice authorities in the turn of the 21st century*. Opublicerat manuskript.
- Justitiedepartementet kommittédir. 2008:127. *Säkerhetskontroll i domstol*.
- Katz, J. (1988). *Seductions of crime*. New York: Basic Books.
- Korsell, L. (2008). Hur organiserad är den organiserade brottsligheten? I: Alalehto, T. och Larsson, D. (red.), *Den ljusskygga ekonomin. Organiserad och ekonomisk brottslighet*. Umeå: Umeå universitet. s. 179–211.
- Mischkovitz, R. m.fl. (2000). *Einschätzungen zur Korruption in Polizei, Justiz und Zoll. Ein gemeinsames Forschungsprojekt des Bundeskriminalamtes und der Polizei-Führungsakademie*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt.
- Nordqvist, P. (2003). *Med åtskillnad som medel – Polisens och åklagares berättelser om mutor*. Research report 2003:2. Network for research in criminology and deviant behaviour at Lund University. Lund: Lunds universitet, sociologiska institutionen.
- Polisförbundet (2009). *Hot och våld mot poliser. En kartläggning bland 2 024 av Polisförbundets medlemmar*. Hämtad från Polisförbundets hemsida <www.polisforbundet.se/Texteditor/DisplayAttachment.aspx?id=3122> Hämtad 17 april 2009.
- RKP rapport 1994:2. *Hot och trakasserier mot poliser, åklagare och domare. En kartläggning*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen, Rikskriminalpolisen.
- RKP KUT-rapport 2004:9b. *Systemhotande brottslighet i Sverige 2004*. Sekretessprövad version. Rikskriminalpolisen, Kriminalunderrättelse-tjänsten, Analysroteln.
- RKP KUT-rapport 2005:2b. *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*. Sekretessprövad version. Stockholm: Analysroteln, Kriminalunderrättelsetjänsten, Rikskriminalpolisen.
- SR 2007. *Hot mot domare vid migrationsdomstolen*. <<http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=1509423>> Hämtad 12 mars 2009.

- Trost, J. och Hultåker, O. (2008). *Enkätboken*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Vejde, O. och Rydberg, S. (1999). *Hur man räknar statistik*. Borlänge: Olle Vejdes förlag.
- Vossekuil, B. m.fl., (2001). Preventing targeted violence against judicial officials and courts i Flango, V. och Hardenbergh, D. (red) *The annals of the American academy of political and social science. Courthouse violence: Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 78–90.
- Warren, R. (2001). Violence in the judicial workplace i Flango, V. och Hardenbergh, D. (red) *The annals of the American academy of political and social science. Courthouse violence: Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 19–22.
- Weiner, N. A. och Hardenbergh, D. (2001). Understanding and controlling violence against the judiciary and judicial officials i Flango, Victor och Hardenbergh, Don (red) *The annals of the American academy of political and social science. Courthouse violence: Protecting the judicial workplace*. Juli 2001. vol. 576. Sage: Thousand oaks. s. 23–37.
- Weirup, L. (2007). Hot som affärsidé. I: Hartelius, J. (red.) *Systemhotande brottslighet*. s. 74–98. Stockholm: Langeskiöld.
- Åklagarväsendet rapport 1995:7. *Ökat skydd för anställda inom domstolarna och åklagarväsendet. Förslag från en arbetsgrupp*. Stockholm: Riksåklagaren.

Bilagor

Bilaga 1. Enkätbrevet

Enkät om trakasserier, hot, våld och annan otillåten påverkan mot domare och åklagare

I en tidigare undersökning som Brottsförebyggande rådet (Brå) genomfört framgår att trakasserier, hot, våld och annan otillåten påverkan mot myndighetspersoner inom rättsväsendet är ett förhållandevis stort problem.

Tillsammans med det finska forskningsinstitutet HEUNI genomför Brå nu en jämförande undersökning om otillåten påverkan mot domare och åklagare i Finland och Sverige. Har läget förändrats jämfört med den tidigare studien?

Påverkan på myndighetsutövningen

Nederst i detta brev finner du en länk till en enkät som behandlar trakasserier, hot, våld och korruption av mer kvalificerat slag. Med kvalificerat menar vi att syftet bakom handlingen är att påverka myndighetsutövningen, dit såväl underlåtenhet som aktivitet räknas. Vi använder samlingsbeteckningen otillåten påverkan för att fånga dessa handlingar.

Definition på olika former av otillåten påverkan:

Trakasserier: Förtal, ofredande samt subtila hot som inte är olaga hot och andra icke straffrättsliga påtryckningar

Hot: Olaga hot och andra liknande straffbara gärningar som utpressning

Våld: Misshandel och andra liknande straffbara gärningar

Skadegörelse: Mordbrand, skadegörelse och liknande

Korruption: Blir utlovad eller erbjuden muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen (bestickning).

Bakom den otillåtna påverkan kan finnas gärningspersoner som uppfattas ha både motiv och förmåga att sätta kraft bakom orden. Även om gärningarna kan framstå som mindre allvarliga eller ta sig ytterst subtila uttryck, kan de upplevas som mycket allvarliga på grund av de syften som bedöms ligga bakom. Några gärningar är inte ens straffbara, exempelvis vissa trakasserier, men kan ha mycket negativ inverkan på de personer som utsätts.

Ditt deltagande är viktigt

Du är en av 1 800 personer som har möjlighet att delta i den svenska delen av undersökningen. För att undersökningen ska bli meningsfull är

det viktigt med en hög svarsfrekvens. Resultatet kommer att publiceras i en Brå-rapport redan till hösten 2008.

Svaren behandlas konfidentiellt

Enkäten besvaras helt anonymt. Ditt enkätsvar kan inte sammankopplas med din e-postadress. Samtliga resultat presenteras på gruppnivå, vilket innebär att enskilda individer inte kan bakvägsidentifieras. Frågor om enkäten kan besvaras av undertecknade. Vi är tacksamma för att du hjälper oss med undersökningen!

Länk till enkäten:

<http://www.webropol.com/P.aspx?id=215931&cid=43683270>

Lars Korsell,
Jur. dr, Projektledare
lars.korsell@bra.se
08-401 87 11

Johanna Skinnari,
Bitr. projektledare
johanna.skinnari@bra.se
08-401 87 14

Bilaga 2. Webbenkäten

Nedan följer de frågor som ingick i enkäten.

Enkät om trakasserier, hot, våld och annan otillåten påverkan mot domare och åklagare

1) Du arbetar som

- Åklagare vid Åklagarmyndigheten
- Åklagare vid Ekobrottsmyndigheten
- Ordinarie domare vid tingsrätt
- Icke-ordinarie domare vid tingsrätt
- Ordinarie domare vid länsrätt
- Icke-ordinarie domare vid länsrätt

2) Kön

- Kvinna
- Man

3) Ålder

- t o m 29 år
- 30–39 år
- 40–49 år
- 50–59 år
- 60 år eller äldre

4) Hur skulle du beskriva ditt geografiska verksamhetsområde?

- Storstad med omgivning
- Medelstor stad med omgivning
- Mindre stad med omgivning

5) Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för trakasserier där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- ja
- nej

6) Hur många gånger har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för trakasserier där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

7) Vilken typ av trakasserier har du utsatts för? Om du utsatts för flera händelser, kryssa för den mest obehagliga.

- Obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till arbetet
 - Obehagliga telefonsamtal, brev, e-post eller sms till bostaden (eller privat)
 - JO-anmälan, klagomål, brottsanmälan eller liknande
 - Tecken på kartläggning av dig eller anhöriga
 - Markering (obehagliga blickar, någon "råkar" komma i närheten av dig eller anhörig)
 - annat, specificera
-

8) När under processen blev du utsatt för trakasserier? Om du har blivit utsatt flera gånger, ange den situation som du ansåg vara allvarligast.

- innan förundersökning om brott har inletts
 - i samband med anhållande
 - i samband med häktning
 - vid något annat skede under förundersökningen
 - i samband med häktningsförhandling
 - i anslutning till väckande av åtal
 - i samband med skriftväxling i länsrätt
 - i samband med huvudförhandling i tingsrätt eller muntlig förhandling i länsrätt
 - i avvaktan på dom
 - i samband med överklagan till hovrätt eller kammarrätt
 - efter att domen har vunnit laga kraft
-

9) Vem uppfattade du utsatte dig för trakasserier? Kryssa i den ruta som är mest relevant.

- Missbrukare
 - Person med psykisk störning
 - Person i desperat situation
 - Rättshaverist
 - Enskild kriminell utan kopplingar till kriminellt nätverk/gäng
 - Politisk aktivist (höger, vänster, miljö, djurrätt)
 - Person från ungdomsgäng
 - Person från fängelsegäng
 - Person från mc-gäng
 - Person från öststatskriminell gruppering
 - Person från annan organiserad brottslighet
 - Företag/företagare
 - Okänd
-

10) Berättade du om det allvarligaste fallet av trakasserier för någon?

Kryssa i aktuell ruta.

- Arbetskamrat
 - Din chef
 - Säkerhetsansvarig/säkerhetschef
 - Personalansvarig, facklig representant eller liknande
 - Anhörig
 - Vän
 - Polisen (anmälan)
 - Annan, specificera
-

11) Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för hot där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- ja
 - nej
-

12) Hur många gånger har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för hot där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

13) Vilken typ av hot har du utsatts för? Om du utsatts för flera händelser, kryssa för den mest obehagliga.

- Hot framfört genom telefonsamtal, brev, e-post eller sms till arbetet
 - Hot framfört genom telefonsamtal, brev, e-post eller sms till bostaden (privat)
 - Hot framfört personligen vid konfrontation (t.ex. vid förhandling)
 - Hot framfört genom tips eller andrahandsuppgifter
 - annat, specificera
-

14) När under processen blev du utsatt för hot? Om du har blivit utsatt flera gånger, ange den situation som du ansåg vara allvarligast.

- innan förundersökning om brott har inletts
 - i samband med anhållande
 - i samband med häktning
 - vid något annat skede under förundersökningen
 - i samband med häktningsförhandling
 - i anslutning till väckande av åtal
 - i samband med skriftväxling i länsrätt
 - i samband med huvudförhandling i tingsrätt eller muntlig förhandling i länsrätt
 - i avvaktan på dom
 - i samband med överklagan till hovrätt eller kammarrätt
 - efter att domen har vunnit laga kraft
-

15) Vem uppfattade du utsatte dig för hot? Kryssa i den ruta som är mest relevant.

- Missbrukare
 - Person med psykisk störning
 - Person i desperat situation
 - Rättshaverist
 - Enskild kriminell utan kopplingar till kriminellt nätverk/gäng
 - Politisk aktivist (höger, vänster, miljö, djurrätt)
 - Person från ungdomsgäng
 - Person från fängelsegäng
 - Person från mc-gäng
 - Person från öststatskriminell gruppering
 - Person från annan organiserad brottslighet
 - Företag/företagare
 - Okänd
 - Annan, specificera
-

16) Berättade du om det allvarligaste fallet av hot för någon? Kryssa i aktuell ruta.

- Arbetskamrat
 - Din chef
 - Säkerhetsansvarig/säkerhetschef
 - Personalansvarig, facklig representant eller liknande
 - Anhörig
 - Vän
 - Polisen (anmälan)
 - Annan, specificera
-

17) Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för våld där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- ja
 - nej
-

18) Hur många gånger har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för våld där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

19) Fick du behandling till följd av en våldssituation? Om du utsatts för våld flera gånger, ta den våldssituation som du uppfattade som mest obehaglig.

- Nej, behandling behövdes inte
 - Ja, behandlades på sjukhus och fick även stanna där ett tag
 - Ja, behandlades av läkare/tandläkare och fick gå hem direkt efteråt
-

20) När under processen blev du utsatt för våld? Om du har blivit utsatt flera gånger, ange den situation som du ansåg vara allvarligast.

- innan förundersökning om brott har inletts
 - i samband med anhållande
 - i samband med häktning
 - vid något annat skede under förundersökningen
 - i samband med häktningsförhandling
 - i anslutning till väckande av åtal
 - i samband med skriftväxling i länsrätt
 - i samband med huvudförhandling i tingsrätt eller muntlig förhandling i länsrätt
 - i avvaktan på dom
 - i samband med överklagan till hovrätt eller kammarrätt
 - efter att domen har vunnit laga kraft
-

21) Vem uppfattade du utsatte dig för våld? Kryssa i den ruta som är mest relevant.

- Missbrukare
 - Person med psykisk störning
 - Person i desperat situation
 - Rättshaverist
 - Enskild kriminell utan kopplingar till kriminellt nätverk/gäng
 - Politisk aktivist (höger, vänster, miljö, djurrätt)
 - Person från ungdomsgäng
 - Person från fängelsegäng
 - Person från mc-gäng
 - Person från öststatskriminell gruppering
 - Person från annan organiserad brottslighet
 - Företag/företagare
 - Okänd
 - Annan, specificera
-

22) Berättade du om det allvarligaste fallet av våld för någon? Kryssa i aktuell ruta.

- Arbetskamrat
 - Din chef
 - Säkerhetsansvarig/säkerhetschef
 - Personalansvarig, facklig representant eller liknande
 - Anhörig
 - Vän
 - Polisen (anmälan)
 - Annan, specificera
-

23) Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för skadegörelse där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- ja
 - nej
-

24) Hur många gånger har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för skadegörelse där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

25) Vilken typ av skadegörelse har du utsatts för? Om du utsatts för flera händelser, kryssa för den mest obehagliga.

- Skadegörelse mot myndighetens lokaler eller egendom
 - Skadegörelse mot privat egendom
 - Skadegörelse mot annans egendom
-

26) Vad var det som skadades?

.....

27) När under processen blev du utsatt för skadegörelse? Om du har blivit utsatt flera gånger, ange den situation som du ansåg vara allvarligast.

- innan förundersökning om brott har inletts
 - i samband med anhållande
 - i samband med häktning
 - vid något annat skede under förundersökningen
 - i samband med häktningsförhandling
 - i anslutning till väckande av åtal
 - i samband med skriftväxling i länsrätt
 - i samband med huvudförhandling i tingsrätt eller muntlig förhandling i länsrätt
 - i avvaktan på dom
 - i samband med överklagan till hovrätt eller kammarrätt
 - efter att domen har vunnit laga kraft
-

28) Vem uppfattade du utsatte dig för skadegörelse? Kryssa i den ruta som är mest relevant.

- Missbrukare
- Person med psykisk störning
- Person i desperat situation
- Rättshaverist

- Enskild kriminell utan kopplingar till kriminellt nätverk/gäng
 - Politisk aktivist (höger, vänster, miljö, djurrätt)
 - Person från ungdomsgäng
 - Person från fängelsegäng
 - Person från mc-gäng
 - Person från öststatskriminell gruppering
 - Person från annan organiserad brottslighet
 - Företag/företagare
 - Okänd
 - Annan, specificera
-

29) Berättade du om det allvarligaste fallet av skadegörelser för någon?

Kryssa i aktuell ruta.

- Arbetskamrat
 - Din chef
 - Säkerhetsansvarig/säkerhetschef
 - Personalansvarig, facklig representant eller liknande
 - Anhörig
 - Vän
 - Polisen (anmälan)
 - Annan, specificera
-

30) Har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för korruption där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- ja
 - nej
-

31) Hur många gånger har du personligen under de senaste arton månaderna utsatts för korruption där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

32) Vilken typ av otillbörligt erbjudande har du fått? Om du fått flera, kryssa för det som du uppfattade som mest problematiskt?

- Gåva av måltid
 - Gåva av föremål
 - Gåva av evenemangs- eller resebiljetter
 - Gåva av pengar
 - Gåva av tjänst
 - Erbjudande om att få göra ett förmånligt köp
 - annat, specificera
-

33) När under processen har du fått ett otillbörligt erbjudande eller annat korruptionsförsök? Om du har fått flera erbjudanden, ange den situation som du ansåg vara mest problematisk.

- innan förundersökning om brott har inletts
 - i samband med anhållande
 - i samband med häktning
 - vid något annat skede under förundersökningen
 - i samband med häktningsförhandling
 - i anslutning till väckande av åtal
 - i samband med skriftväxling i länsrätt
 - i samband med huvudförhandling i tingsrätt eller muntlig förhandling i länsrätt
 - i avvaktan på dom
 - i samband med överklagan till hovrätt eller kammarrätt
 - efter att domen har vunnit laga kraft
-

34) Vem uppfattade du kom med otillbörliga erbjudanden/korruption? Kryssa i den ruta som är mest relevant.

- Missbrukare
 - Person med psykisk störning
 - Person i desperat situation
 - Rättshaverist
 - Enskild kriminell utan kopplingar till kriminellt nätverk/gäng
 - Politisk aktivist (höger, vänster, miljö, djurrätt)
 - Person från ungdomsgäng
 - Person från fängelsegång
 - Person från mc-gäng
 - Person från öststatskriminell gruppering
 - Person från annan organiserad brottslighet
 - Företag/företagare
 - Okänd
 - Annan, specificera
-

35) Berättade du om det allvarligaste fallet av otillbörliga erbjudanden/korruptionsförsök för någon? Kryssa i aktuell ruta.

- Arbetskamrat
 - Din chef
 - Säkerhetsansvarig/säkerhetschef
 - Personalansvarig, facklig representant eller liknande
 - Anhörig
 - Vän
 - Polisen (anmälan)
 - Annan, specificera
-

36) Har din lokala arbetsplats på något sätt förändrat sina rutiner efter att någon i personalen (eller anhörig) blivit utsatt för otillåten påverkan?

- Nej
 - Ja, fysiskt skydd och utformning av lokaler (skalskydd, överfallslarm och liknande)
 - Ja, kommunikation och självskydd
 - Ja, skärpta besöksrutiner
 - Ja, rutiner för incidentrapportering
 - Ja, utvecklat externt samarbete (med t.ex. polisen)
 - Ja, utvecklat den interna dialogen (öppen kommunikation om problem)
 - Annat, beskriv
-

37) Har din centrala myndighet på något sätt förändrat sina riktlinjer efter att någon i personalen (eller anhörig) blivit utsatt för otillåten påverkan?

- Nej
 - Ja, utvecklat myndighetens säkerhetsstrategi/säkerhetsplan
 - Ja, nya riktlinjer för fysiskt skydd och utformning av lokaler (skalskydd, överfallslarm och liknande)
 - Ja, riktlinjer/rutiner för incidentrapportering
 - Ja, utvecklat externt samarbete (med t.ex. andra rättsvårdande myndigheter)
 - Ja, utvecklat den interna dialogen (öppen kommunikation om problem)
 - Annat, beskriv
-

38) Har familjemedlemmar eller vänner till dig under de senaste arton månaderna utsatts för nedanstående former av otillåten påverkan där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning (i den situationen eller i framtiden)?

- Trakasserier
 - Hot
 - Våld
 - Skadegörelse
 - Korruption
 - Har inte utsatts
-

39) Hur många gånger har familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för trakasserier där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

40) Hur många gånger har familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för hot där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

41) Hur många gånger har familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för våld där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

42) Hur många gånger har familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för skadegörelse där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

43) Hur många gånger har familjemedlemmar eller vänner under de senaste arton månaderna utsatts för korruption där du bedömer att syftet var att påverka din myndighetsutövning?

..... antal gånger

44) Hur många gånger har du (eller anhörig) fått psykosocialt stöd efter att du (eller anhörig) har blivit utsatt för otillåten påverkan?

..... antal gånger

45) Vilken form av psykosocialt stöd har du (eller anhörig) fått hjälp med efter du (eller anhörig) har blivit utsatt för otillåten påverkan?

- Stöd från anhörig eller kamrat
 - Stöd från arbetskollega
 - Stöd från din chef
 - Stöd från myndighetens debriefingledare
 - Stöd från terapeut (samtalsterapeut, psykolog, psykiatriker etc.)
 - Annan, specificera.....
-

46) Skriv gärna här om dina upplevelser av att ha utsatts för otillåten påverkan och/eller om vad som kan göras för att motverka och förebygga otillåten påverkan (vad du, arbetsplatsen, myndigheten centralt eller statsmakterna kan göra).

.....

Tack för din medverkan!

Bilaga 3. Ålders- och könsfördelning bland åklagare och domare

I denna bilaga visas köns- och åldersfördelning bland de åklagare och domare som besvarat enkäten och i dessa yrkesgrupper generellt.²² Som visas i tabell 1–4 motsvarar fördelningen bland dem som besvarat enkäten samtliga åklagare och domare väl.

Tabell 1. Könsfördelning bland dem som besvarat enkäten efter yrkesgrupp. Andel i procent.

	Kvinnor	Män
Åklagare ÅM	50	50
Åklagare EBM	33	67
Domare TR	38	62
Domare LR	49	51

Tabell 2. Könsfördelning efter yrkesgrupp. Andel i procent.

	Kvinnor	Män
Åklagare ÅM	52	48
Åklagare EBM	30	70
Domare TR	38	62
Domare LR	51	49

Tabell 3. Åldersfördelning bland dem som besvarat enkäten efter yrkesgrupp. Andel i procent.

	t.o.m. 29	30–39	40–49	50–59	60 år eller äldre
Åklagare ÅM	3	32	31	26	9
Åklagare EBM	0	9	46	32	13
Domare TR	4	17	25	29	26
Domare LR	4	19	25	30	23

Tabell 4. Åldersfördelning efter yrkesgrupp. Andel i procent.

	t.o.m. 29	30–39	40–49	50–59	60 år eller äldre
Åklagare ÅM	3	37	29	21	10
Åklagare EBM	0	12	44	29	15
Domare TR	2	23	24	25	25
Domare LR	1	22	25	27	24

²² Uppgifterna om domarnas ålder och kön kommer från Domstolsverket, uppgifter om ålder för åklagarna från EBM har fått från EBM. Uppgifterna om deras könsfördelning är tagna från EBM:s årsredovisning 2008. Uppgifter rörande åklagarna från ÅM är hämtade från ÅM:s årsredovisning 2008.

Bilaga 4. Svarsfrekvens i den finska undersökningen

Tabell 1. Svarsfrekvens i den finska webbundersökningen. Antal och andel i procent.

	Antal tjänstemän	Antal svar	Svarsfrekvens (procent)
Åklagare	344	255	74
Domare i tingsrätt	471	264	56
Domare i administrativ domstol ²³	316	154	49

²³ Motsvarar de svenska länsrätterna.